GIMNAZIJA KRANJ
Koroška cesta 13, 4000 Kranj

RAZISKOVALNA NALOGA

AFRIKA SKOZI OČI SLOVENSKIH KNJIŽEVNIKOV

Tematsko področje:
SLOVENSKA KNJIŽEVNOST

Avtorica:
Nastja Bojić, 3. letnik

Mentorici:
Martina Lušina Basaj, prof. slov. in univ. dipl. bibliotekarka
Simona Jereb, prof. slov. in univ. dipl. lit. komparativistka

Kranj 2011

KAZALO VSEBINE

Naslovnica 1
Kazalo vsebine 2
Kazalo slik in tabel 3
Povzetek/Summary 4
Zahvale 5
Uvod 6
    Hipoteze 7
Razlaga pojmov 8
    Književne zvrsti 8
        (Neliterarni) potopis in literarni potopis 8
        Potopisni roman 9
        Dnevnik 9
        Kratka zgodba 9
    Stereotipi 9
Avtorji in njihova književna dela 10
    Sonja Porle: *Črni angel, varuh moj* 10
        O avtorici 10
        Obnova književnega dela 11
        Interpretacija književnega dela 14
    Zvone Šeruga: *Nazaj v Afriko*: Ljubljana – Nairobi. Z motorjem! 16
        O avtorju 16
        Obnova književnega dela 16
        Interpretacija književnega dela 20
    Pedro Opeka: *Dnevnik spopada*: misijonar na Madagaskarju 24
        O avtorju 24
        Obnova književnega dela 24
        Kdo so ubogi in kaj je Akamasoa? 25
        Interpretacija književnega dela 27
    Tomo Križnar: *Nafta in voda* 31
        O avtorju 31
        Malo drugačna obnova književnega dela 33
        Intervju s Tomom Križnarjem 39
        Interpretacija književnega dela 41
Zaključek 44
    Sklepna razprava in potrditev oziroma ovrženje hipotez 44
    Sklepni del 46
Viri in literatura 47

KAZALO SLIK IN TABEL

Slika 1: *Afričan.* 7
Slika 2: *Sonja Porle v Kartumu leta 1983.* 10
Slika 3: *Sonja Porle.* 10
Slika 4: *Črni angel, varuh moj.* 11
Slika 5: *Afriški otrok.* 11
Slika 6: *Thomas Sankara.* 12
Slika 7: *Brezdelje jim je vsilila revščina.* 13
Slika 8: *Pokončna in nasmejana!* 15
Slika 9: *Zvone Šeruga.* 16
Slika 10: *Šeruga na motorju.* 17
Slika 11: *Etiopija – sinonim za lakoto.* 17
Slika 12: *Član plemena Mursi.* 18
Slika 13: *Oboroženi otroci.* 19
Slika 14: *Prebičana ženska.* 19
Slika 15: *Mama Gumato.* 20
Slika 16: *Daj, daj, daj ...* 23
Slika 17: *Pedro Opeka.* 24
Slika 18: *Dnevnik spopada.* 24
Slika 19: *Izključena iz družbe.* 25
Slika 20: *Pedro Opeka verjame v afriške prebivalce.* 30
Slika 21: *Tomo Križnar.* 31
Slika 22: *Dar Fur – Vojna za vodo.* 32
Slika 23: *Nafta in voda.* 33
Slika 24: *Leni Riefensthal in zmagovalec nubskih rokoborb.* 34
Slika 25: *Humanitarna pomoč ZDA Afriki je bila vaba.* 35
Slika 26: *Furi.* 36
Slika 27: *Tomo Križnar in Janez Drnovšek.* 36
Slika 28: *Suleiman Jammous.* 37
Slika 29: *Živimo v cenzuri!* 37
Slika 30: *Vojne ne sme biti!* 38
Slika 31: *Najboljša humanitarna pomoč.* 40

Tabela 1: *Primerjava (neliterarnega) potopisa in literarnega potopisa.* 8

POVZETEK

V raziskovalni nalogi Afrika skozi oči slovenskih književnikov sem obdelala štiri književna dela, in sicer:

- Sonja Porle: *Črni angel, varuh moj,*
- Zvone Šeruga: *Nazaj v Afriko*: Ljubljana – Nairobi. Z motorjem!,
- Pedro Opeka: *Dnevnik spopada*: misijonar na Madagaskarju,
- Tomo Križnar: *Nafta in voda*.

Vsa našteta dela obravnavajo afriško celino, njene prebivalce in tamkajšnjo kulturo, v raziskovalni nalogi pa sem se najbolj osredotočila na to, kako zgoraj navedeni avtorji v okviru svojih književnih del sprejemajo Afriko in afriški način življenja.

V uvodu raziskovalne naloge sem postavila hipoteze, nato sem podala kratke opise nekaterih književnih zvrsti, v obravnavi posameznega prebranega književnega dela pa sem najprej navedla najpomembnejše podatke o avtorju, nato delo obnovila in ga interpretirala. V zaključku sem hipoteze potrdila oziroma ovrgla ter raziskovalno nalogo končala s kratkim sklepnim delom.

SUMMARY

In the research assignment Africa through the eyes of Slovene writers I have studied the following literary works:

- Sonja Porle: *Črni angel, varuh moj*,
- Zvone Šeruga: *Nazaj v Afriko*: Ljubljana – Nairobi. Z motorjem!,
- Pedro Opeka: *Dnevnik spopada*: misijonar na Madagaskarju,
- Tomo Križnar: *Nafta in voda*.

All above mentioned literary works describe the African continent, its inhabitants and culture. I have focused on writers' attitude to Africa and the way of living there.

The hypotheses are set in the introduction then I give some descriptions about culture genres.
Each literary work is presented with the most important facts about the author, its summary and interpretation. In the final part the hypotheses are proved or disproved and the research assignment ends with a short conclusion.

ZAHVALE

Iskreno se zahvaljujem spoštovanima mentoricama prof. Martini Lušini Basaj in prof. Simoni Jereb za njuno strokovno pomoč, lektoriranje, spodbudo in koristne pripombe pri izdelavi raziskovalne naloge.

Zahvaljujem se tudi prof. Savini Tepina za prevod povzetka v angleščino in sošolki Anji Perčič za pomoč pri obdelavi fotografij, ki so vključene v raziskovalno nalogo.

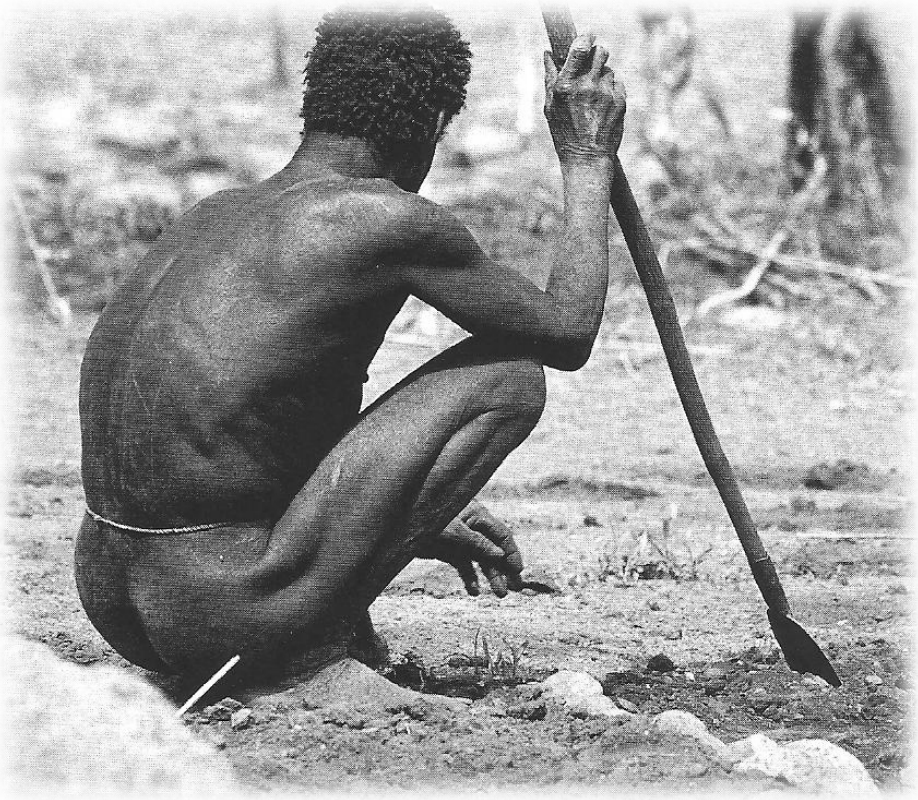
UVOD

Afrika je enako revščina.
Afrika je enako trpljenje.
Afrika je enako umiranje.
Afrika je enako … – kar želite. Verjetno ne boste zgrešili, če namesto treh pik zapišete še kakšno besedo ali besedno zvezo z grenkim prizvokom. To so namreč tisti stereotipi, ki dandanes označujejo afriško celino, in večina od njih je negativnih. »Zakaj?« se vprašam. Kdo je kriv za to, da je na staro celino padla tako temna senca, čeprav je tam toliko sonca? So za to krivi Afričani sami? So krivci njihovi državni voditelji, ki naj bi primerno skrbeli za svoje prebivalce? Smo krivi mi, ljudje? Ali pa je morda tako odločil Bog? Kaj pa, če jim je to preprosto usojeno? Na vsa ta vprašanja si odgovorite sami.
Moja naloga ni poiskati odgovora na vprašanje, zakaj je stara celina zaznamovana z zaostalostjo, s trpljenjem in z žalostjo, prav tako pa ni namen te raziskovalne naloge poiskati krivca za tak status Afrike, zapisati njegovo ime in tako rešiti svet. Zaenkrat želim samo razpravljati o tem, kar so v svojih delih zapisali Sonja Porle, Zvone Šeruga, Pedro Opeka in Tomo Križnar ter razjasniti njihov pogled na afriško celino, njene prebivalce in tamkajšnjo kulturo. Morda bom med razpravljanjem našla tudi odgovor na katero izmed gornjih vprašanj. Morda ga boste našli vi.
Edini cilj te raziskovalne naloge je, da bi se ob branju vsega napisanega vsaj malce zamislili. Da bi vsaj za trenutek pomislili, ali je prav, da je tako, kot je – da je svet razdeljen na bogate in revne. In da bi se vprašali, ali lahko mi, navadni smrtniki, kako pomagamo, da bi se ta širok prepad med svetom obilja in svetom pomanjkanja zožil. Jasno je namreč, da je Afrika odrinjena na rob družbe, v kateri živimo, da je zvezana z verigami stereotipov in zato neenakovredna drugim celinam. Torej – morda je bolje, da se namesto »Kdo je kriv?« vprašamo »Kdo lahko pomaga?« Kdo je tisti, ki bo črni celini pomagal pri osvoboditvi iz stereotipnih verig? Kdo bo sprožil revolucijo? Bodo to ponovno avtorji književnih del, ki so ta delček sveta pobližje spoznali?

»Svet je res velik, a smo ljudje povsod isti, veliko dobri in malo slabi. Tudi želimo si podobnih reči, da bi bili zdravi in bi bili naši otroci srečnejši od nas. Vse ostalo je v resnici brez pomena« (Porle, 2007, stran 99).

HIPOTEZE

- Negativni stereotipi o afriški celini so prisotni tudi v literarnih delih obravnavanih slovenskih avtorjev.
- Avtorjevo doživljanje popotovanja po Afriki vpliva na objektivno opisovanje črne celine in njenih prebivalcev. Ta subjektivnost se med avtorji razlikuje, povsod pa se kaže v refleksijah.
- Afrika je zgolj stereotipno zaznamovana z revščino.
- Denar in druga sredstva za pomoč najrevnejšim afriškim prebivalcem, poslana preko različnih humanitarnih organizacij, ne prispejo vedno tja, kamor so namenjena – k ubogemu, ki jih resnično potrebuje.

Slika 1: ***Afričan.***
(Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

RAZLAGA POJMOV

Za lažje in boljše razumevanje raziskovalne naloge je nekatere pojme treba pojasniti.

KNJIŽEVNE ZVRSTI

(NELITERARNI) POTOPIS IN LITERARNI POTOPIS

Značilnosti obeh literarnih zvrsti so navedene v spodnji tabeli, s pomočjo katere lahko pregledneje primerjamo potopis in literarni potopis. Odločujoči razlikovalni merili med njima sta namen in način predstavitve potovanja.

POTOPIS	LITERARNI POTOPIS
verodostojen opis poti in podajanje informacij	dokumentarnost je le ogrodje za izhodišče besedila
pragmatičnost (uporabnost), informativnost, didaktičnost (poučnost)	fiktivnost (izmišljenost) in literarni zapis
polliterarna zvrst, ki se približuje znanstvenemu, reportažnemu, dokumentarnemu pisanju	genološka raznovrstnost, saj se lahko pojavi kot ep, pesnitev, črtica, novela, roman in tako dalje
potopisca zanima neposredna, neprirejena, resnična predmetnost	v ospredju je subjekt potopisnega diskurza (obravnave), njegova moč opažanja in jezikovnostilna oblikovanost besedila
pozornost pripovedovalca je obrnjena navzven, torej na predstavljanje novih dežel in prostorov	pozornost pripovedovalca je obrnjena navznoter, torej na odkrivanje novih dežel in prostorov
niz epizodičnih psevdozapletov (navideznih zapletov)	zapleti niso le epizodični in akcidentalni (stranski), temveč so urejeni po načelih postopnosti in dramatičnosti, s čimer se pripoved prilagaja literarni zvrsti, to je noveli, romanu in tako dalje
ni dogajalne gostote	dogajalna gostota
pripovedno dogajanje je že na začetku označeno za nekaj zaključenega in preteklega	navidezna nezaključenost potovanja

Tabela 1: ***Primerjava (neliterarnega) potopisa in literarnega potopisa.***

(Povzeto po: http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/zupan-sosic.pdf.)

POTOPISNI ROMAN

»V potopisnem romanu, najpogostejšem literarnem žanru sodobnega literarnega potopisa, se fiktivno potovanje ubesedi kot dogajanje, vodilni motiv ali katalizator romaneskne pripovedi. To v najnovejšem slovenskem potopisnem romanu (E. Flisar, *Potovanje predaleč*, Andrej Morovič, *Vladarka*, Blaž Ogorevc, *Tropska melanholija*, Polona Glavan, *Noč v Evropi*, Sonja Porle, *Črni angel, varuh moj*) kljub različnim pripovednim motivacijam še vedno predstavlja kritično spoznavanje družbe in/ali lastne identitete. Označujejo ga žanrski sinkretizem[1] in veliko avtobiografskih, lirskih, esejističnih in simbolnih prvin. Potopisni roman bolj od ubeseditve potovanja zanimajo odgovori na bistveno potopisno vprašanje – kaj iščemo, ko potujemo« (http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/zupan-sosic.pdf).

Vse do zdaj naštete zvrsti spadajo v potopisno književnost, saj ubesedijo potovanje, ki predstavlja tematsko ali kompozicijsko ogrodje besedila.

DNEVNIK

Dnevnik je »zbirka osebnih dnevnih ali občasnih zapiskov, deloma o zunanjih pripetljajih, predvsem pa o intimnih, čustvenih in miselnih doživljajih. Podlaga mu je časovno zaporedje, niha od zapisovanja dejstev do refleksije in esejistične obravnave« (Enciklopedija Slovenije, 1988, stran 271).

KRATKA ZGODBA

Kratka zgodba ali angleško 'short story' je »kratka pripoved, podobna noveli, vendar še krajša, s preprostejšo zgradbo, v središču ima en sam, preprost dogodek, vendar z globljim pomenom« (Kos in Virk, 2009, stran 296).

STEREOTIPI

Stereotipi so posplošene sodbe o socialnih skupinah in njihovih pripadnikih. Lahko so pozitivni, negativni ali nevtralni, za vse pa je značilno pripisovanje določenih značilnosti vsem pripadnikom skupine in zanemarjanje razlik med njimi. Za stereotipe, med katerimi so najpogostejši etnični in spolni, tudi velja, da so pogosto neutemeljeni. Na oblikovanje stereotipov pomembno vplivajo množični mediji, ki nam veliko prikazujejo, marsikaj pa tudi skrivajo. (Povzeto po: Kompare s sod., 2006, strani 247 in 248.)

[1] Žanrski sinkretizem je prepletanje različnih romanesknih žanrov v okviru enega romana (Zupan Sosič 2001: 71) (http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/zupan-sosic.pdf).

AVTORJI IN NJIHOVA KNJIŽEVNA DELA

Začnimo z najpomembnejšim delom raziskovalne naloge: s predstavitvami avtorjev, z obnovami književnih del in z njihovimi interpretacijami.

SONJA PORLE: *ČRNI ANGEL, VARUH MOJ*

O AVTORICI

Sonja Porle je slovenska etnologinja, pisateljica in publicistka, rojena leta 1960 v Preboldu, ki je **leta 1983 prvič odšla v Afriko,** kjer je tudi dolgo živela, kasneje pa je tam napisala diplomsko nalogo o vzgoji asantskih otrok[2]. O afriški celini piše iz lastnih izkušenj, ki so zabeležene v knjigah ***Črni angel, varuh moj*** in ***Barva sladke čokolade*** ter v različnih časopisnih prilogah (Mladina, Sobotna priloga Dela in tako dalje).

Slika 2: ***Sonja Porle v Kartumu leta 1983.*** (Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

Slika 3: ***Sonja Porle.*** (Vir: http://www.knjigarna--beletrina.com/avtorji/sonja--porle/1298.)

Vsa njena dejavnost je posvečena Afriki – njeni kulturi, načinu življenja, prebivalcem – od predavanj in organizacije razstav o Afriki (Afrika pri nas doma, Srečna Afrika, Polmesec reke Niger), do intervjujev in spremnih besedil k afriškim književnikom. Trenutno Sonja Porle s svojo družino živi v Oxfordu v Veliki Britaniji. (Povzeto po: http://www.knjigarna--beletrina.com/avtorji/sonja-porle/1298.)

[2] Ašanti so ena največjih etničnih skupin v Afriki.

OBNOVA KNJIŽEVNEGA DELA

Zgodba se začne s poglavjem **Pojoči predsednik** 'in medias res[3]' v burkinafaški obcestni gostilni Pri prijatelju, katere lastnik je pisateljičin afriški prijatelj **Abdulaje Zong.** Kmalu se jima pridruži afriški policist, s katerim se pripovedovalka rokuje, zato pripoved prekine z opisom rokovanja v Afriki. Meditativni[4] vložek konča z izjavo, da ob misli na afriško celino najprej pomisli na **rokovanje,** na to, kako prijetno se je dotakniti človeške roke.

Pripoved nadaljuje z opisovanjem gospoda policaja, tako ga naziva, ki ji zelo ugaja. Poda nam opis Abdulajeve gostilne, na katero je ta zelo ponosen, nato pa v dialogu na kratko predstavi sebe in razlog za potovanje v Afriko. Je Abdulajeva sestra (nebiološka)[5], ki stanuje pri njegovih starših, **v Burkina Fasu pa je že četrtič.** Pot jo bo vodila **tudi v Gano,** kjer bo študirala asantsko kulturo, natančneje njihovo vzgojo otrok.

Slika 4: ***Črni angel, varuh moj.***
(Vir: Porle, 2007, naslovnica.)

Zbranim se pridruži še **Lizeta,** Abdulajeva žena, in to pisateljica izkoristi za opis svojega odnosa z Lizeto, s katero sta zelo povezani. Omeni tudi, da Lizeta vse do sedaj še ni zanosila, **afriški partnerski zakon pa je brez potomcev nesmiseln.**

Nekaj izvemo še o afriških plesalcih, saj je ples tisto, v čemer Afričani resnično blestijo, nato pa pripovedovalka preide na govor o 'vojni revežev', to je o vojni med Burkina Fasom in Malijem decembra 1985, v kateri je sodeloval tudi Abdulaje. Pisateljica s sledečo izjavo povzame nezaveden pogled večine ljudi na afriško celino: **»Ko ljudje pravijo, da je Burkino Faso pozabil bog, v resnici mislijo, da smo nanjo pozabili soljudje.«**

Slika 5: ***Afriški otrok.***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 329.)

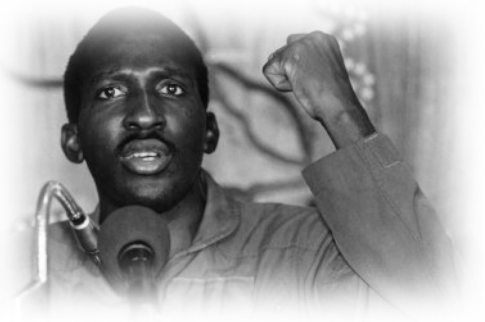
Pripovedovanje se nadaljuje z opisom dveh padcev pisateljice v odprt odtočni jašek in burkinafaških zdravstvenih pogojev, ki so zelo slabi, saj si 60 ljudi deli enega zdravnika, a Burkinafasci kljub temu ne tarnajo, raje se smejejo.

Veliko pozornosti Porletova nameni **Thomasu Sankari,** pokojnemu predsedniku Burkina Fasa, na katerega so Burkinafasci zelo ponosni. Ravno Sankara je namreč to afriško državo označil za **deželo poštenih in pokončnih ljudi** in jo zato iz Zgornje Volte preimenoval v Burkino Faso.

[3] lat. 'na sredini'

[4] Premišljujoči

[5] Abdulajeva družina Sonjo Porle sprejema kot del družine.

Slika 6: ***Thomas Sankara.***
(Vir: http://www.expressafrica.com/?p=556.)

Med pripovedovanjem o pokojnem predsedniku pisateljica opiše še **Ouagadougou**[6]**,** burkinafaško glavno mesto, v katerem se tačas nahaja, in tamkajšnje prebivalce, nato pa preide na predstavitev Abdulajeve družine, ki se deli na muslimane in katolike, vendar se tega skoraj ne opazi. Pripovedovalka se nato zopet vrne k pripovedovanju o Thomasu Sankari, kjer nam izda, da je z obiskom Sankarove hiše ogrozila Abdulaja in njegovo družino: »Kaj bo, če bodo vprašali Zongove, zakaj gostijo tujko, ki se zanima za državnega sovražnika številka ena, ki je, čeprav mrtev, še vedno nadvse nevaren? Thomas Sankara je resda pokojen, vendar Burkinafasci njegovemu nasledniku in najboljšemu prijatelju Blaisu Compaoreju zamerijo **atentat na Sankaro.**

Sledi pogovor v Abdulajevi gostilni, kjer se pisateljica pogovarja z afriškima mladeničema in dekletom, ki tako kot mnogi drugi Afričani, kot izvemo iz pripovedi, še niso slišali za Jugoslavijo. Avtorica se namreč vsem **predstavi kot Jugoslovanka,** saj potuje po Afriki v času obstoja SFRJ. Po vrnitvi iz gostilne se pisateljičino celomesečno bivanje v Burkina Fasu zaključi s pogovorom z **Laro,** Abdulajevo sestrično, o poroki in moških ter s pripovedovalkinim razmišljanjem o Ouagi, kot Porletova ljubkovalno imenuje Ouagadougou. Nato Sonja Porle odpotuje, kamor je bila namenjena – v Gano.

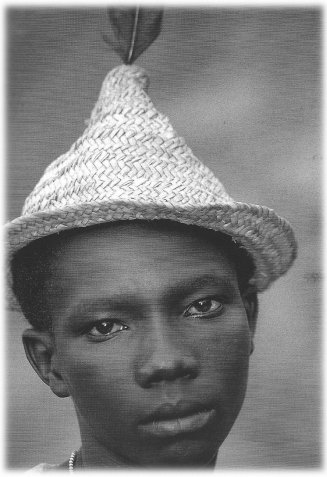
Naslednje poglavje **Ob cesti do zvezdice** se začne, ko taksist pripovedovalko odloži nekje med Burkina Fasom in Gano, nato pa s kovčkom ob cesti čaka na prevoz do ganske meje. Slednjega ji ponudita **sveti sestri Tereza in Glorija.** Po prihodu v misijonarsko postojanko, kjer popotnica prenoči, sledi opis misijona, ki je lepo urejen, nato pa pripoved preide na naslednji dan, ko pripovedovalka zopet s kovčkom ob cesti čaka na prevoz do ganske meje.

Tam jo opazujejo afriški otroci, ki jim pisateljica podari svinčnike, pridruži pa se jim še **šarmanten Ganec,** s katerim se pripovedovalka zaplete v pogovor, dokler ji ne ustavi počasen osebni avtomobil, s katerim se odpelje naprej proti ganski meji.

Avtorica je namenjena do **ganskega mesta Po,** do koder ji prevoz ponudita Afričana **Mlajši in Starejši,** kot ju imenuje pisateljica. Slednja med vožnjo skozi okno opazuje afriško pokrajino in ljudi ter o opaženem razmišlja. Pripoveduje o afriškem mogočnem soncu, ki je v resnici sončece, prostranem neskončnem nebu, o hišah podobnih višin in okroglin, ki pa se kljub temu razlikujejo, in zdi se, da utelešajo značaje svojih prebivalcev in graditeljev. Na robu vasi ob cestah opazi mlade afriške moške, za katere sluti, da ob cesti ne visijo kakor zreli plodovi zato, ker bi bili leni, temveč ker **želijo ubežati brezdelju, ki jim ga je vsilila revščina.** Baobabi, afriška drevesa, kraljujejo drevesnemu rodu, povsod pristajajo in so lepi v svoji žalosti, razmišlja popotnica.

[6] Ouagadougou se izgovarja 'vagadugu'.

Njene misli nato zaobjamejo celotno afriško deželo, ki je za pripovedovalko resnično lepa, saj je kot kruh, ki je najokusnejši takrat, ko si ga resnično lačen, njenim prebivalcem pa skromnost ni bila samo vsiljena, temveč je bila tudi premišljena in potrjena z izkušnjo preživetja na trdi, za vsakdanjo vodo prikrajšani zemlji. Nato razmišlja o domu, ki ga začne pogrešati prvič po mesecu in pol potovanja po Afriki. Podoživlja dogodke, ki jih je doživela v svoji domovini, nato pa glasno vzklikne **»Kako lepa je Afrika!«** in s tem s sopotnikoma sproži pogovor o glasbi **Luamba Makiadija Franca,** ki jo Afričani izredno cenijo.

Slika 7: ***Brezdelje jim je vsililа revščina.***
(Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

Med vožnjo se avtomobil nenadoma pokvari in med čakanjem na pomoč pri popravilu se pripovedovalka odpravi na krajši sprehod, na katerem naleti na **garaško domačinko.** Ko se vrne k sopotnikoma, je avto za silo popravljen, zato nadaljujejo pot. Na burkinafaški strani meje jih ustavijo **uniformirani afriški cariniki,** ki podrobno zaslišijo popotnico, zato ji sopotnika priskočita na pomoč, tako da glavnega carinika podkupita s cigaretami, da jim ta dovoli prečkati mejo. Pripovedovalka zatem opiše povest o mestu Po, v katero sta vključena Thomas Sankara in Blaise Compaore ter zarota drugega proti prvemu. Zaradi te povesti, meni pisateljica, je Po navidez pomembnejši kot v resnici. Zatem se sopotniki poslovijo, Porletova pa se odpravi proti ganski meji, do katere jo vodi še precej dolga pot, ganska carina pa se zapre že ob šestih zvečer.

Sledi pripovedovalkino razmišljanje o moških, iz katerega jo zdrami ganski moški glas, ki prihaja iz teme. **Ganci,** ki prav tako čakajo na jutranje odprtje ganske carine, ji povedo, da se nahajajo **točno na sredini med Burkina Fasom in Gano.** Ko popotnica uvidi, da ta večer ne bo prečkala ganske meje, večer preživi v družbi simpatičnih Gancev. Pogovarjajo se o pisateljičinem študiju v Gani, jugoslovanskem predsedniku Josipu Brozu Titu, o sitnih evropskih turistih, ki pripotujejo v Afriko, in tako dalje. Smeha, ki ga Afričani ne zvlečejo iz pljuč, temveč iz srca, je veliko, pripovedovalka pa dobi ženitno ponudbo enega izmed Gancev, ki ji obljublja popoln zakon, a ga zavrne, češ da že ima svojega izbranca, čeprav je v resnici samska. Med te dialoge pisateljica vključi meditativni vložek o svojem sanjskem moškem, ki ga imenuje Beatrice, obenem pa s svojega vidika predstavi Afričane, in sicer kot ljudi, ki jo imajo radi in ji dovolijo, da je obenem **zaprt in razprt cvet.** Poglavje se zaključi v veselem vzdušju s pitjem ganskega piva Star beer.

Zadnje poglavje **Rumba o prahu in vrnitvi** se začne s pisateljičino **vrnitvijo v Ouagadougou,** kjer so je vsi veseli, vmes pa izvemo še, zakaj se je avtorica šele tri dni po vrnitvi v Burkina Faso odpravila k Zongovim. Odločila se je namreč, da mora sama v miru razmisliti, kaj bo svoji afriški družini povedala o bivanju v Gani, saj »tiste zgodbice ali misli, ki jih ob vrnitvi zaupaš prvemu domačemu človeku, pozneje pridno ponavljaš vsakomur, ki te je pripravljen poslušati, in vmes nehote pozabljaš vse tisto, o čemer nisi spregovoril, dokler še sam ne veš več, kaj se ti je v resnici pripetilo in kakšni so bili kraji, ki si jih obiskal«. Ker je bila pisateljica v Gani **svobodnejša** in sprijaznjena s svetom na način, ki ga dotlej še ni izkusila, si je zaprisegla, da te spokojne sreče ne pozabi.
Ko se končno vrne k Zongovim, najprej opazi **novo hišo,** ki jo je z lastnimi sredstvi in trudom zgradil Abdulajev bratranec **David,** ki pa je v tem času postal slabotnejši, kot je bil prej. Poleg tega jo šokira in potre novica, da je **Abdulaje štirinajst dni po njenem odhodu v Gano umrl** zaradi hudih bolečin v trebuhu. Zdravnika si družina ni mogla privoščiti, saj bi potem ves Davidov denar potrošili za zdravniško oskrbo celotne družine, to pa bi pripeljalo do lakote v družini. Lizeta je po Abdulajevi smrti odšla nazaj k svojim staršem, saj ni rodila Abdulajevega potomca, s čimer je **osramotila obe družini.** Tudi to pripovedovalko zelo razžalosti.
Potopisni roman *Črni angel, varuh moj* se zaključi z odhodom pripovedovalke, Abdulajevega brata **Ousmaneja** in njegovih prijateljev v nočni bar, kjer plešejo do jutra.

INTERPRETACIJA KNJIŽEVNEGA DELA

Črni angel, varuh moj je sicer potopisni roman, vendar pa bi njegova posamezna poglavja (Pojoči predsednik, Ob cesti do zvezdice, Rumba o prahu in vrnitvi) lahko **označili za kratke zgodbe,** saj vsako izmed njih predstavlja en del potovanja – odhod, potovanje, vrnitev – avtorica pa vsakega izmed njih predstavi z opisom enega dne.

Sonja Porle v svojem delu *Črni angel, varuh moj* **ne niza stereotipov o Afriki,** temveč poskuša staro celino bralcu predstaviti na realnejši in s tem tudi bolj pozitiven način. Čeprav je v knjigi veliko subjektivnosti – zelo pogoste so **lirske refleksije** – je avtorica pri opisovanju črne celine in njenih prebivalcev skoraj nepristranska. Vsako svojo tezo namreč podkrepi z izjavo katerega od Afričanov, ki jo kot citat ali kot običajen del povedi vplete v pripoved, vendar pa je v intervjuju, ki je bil 8. maja 2004 objavljen v časopisu Delo, dejala, da se o ničemer ni zlagala, je pa **marsikaj zamolčala ali interpretirala po svoje.** Njeno doživljanje popotovanja po Afriki torej **vpliva na objektivno opisovanje** črne celine in njenih prebivalcev.

Slika 8: ***Pokončna in nasmejana!***
(Vir: Šeruga, 2007, strani 227 in 232.)

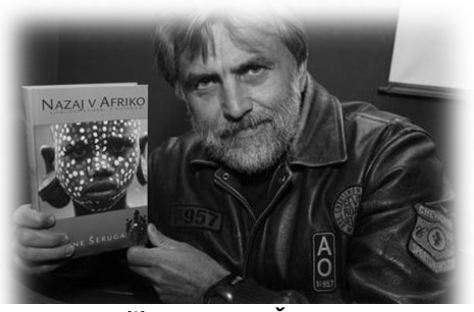
Revščine, trpljenja in umiranja Porletova ne omenja pogosto, temveč le, kadar navaja dejstva o določenem afriškem mestu ali afriški vasi in tamkajšnjem načinu življenja. V materialnem smislu je ta zanje največkrat zelo skromen, za nas pa že reven, vendar pa so Afričani kljub temu še vedno **pokončni in nasmejani:** »V Ouagi, kakor sem se navadila mesto ljubkovalno klicati, nisem nikogar nikoli slišala tarnati ali videla jokati. So se pa pogosto smejali.« Avtorica je v zgoraj omenjenem intervjuju iz Dela novinarjevo izjavo »Pa vendar so vam nekateri očitali, da ste Afriko predstavili preveč romantično, da ste zapostavili njene temne plati,« komentirala takole: »Taki očitki me seveda bolijo, zato ker mislim, da to ni res. Slabe stvari, ki se godijo v Afriki, prizadenejo samo, če veš, koliko dobrega se s tem izgublja in uničuje**. Tisto, kar te najprej zadene, šokira v Afriki, je v bistvu – dobro.** Ko si tam, vidiš, da vendar ni tako hudo, kot je videti od daleč. Duhovne revščine v Afriki zagotovo ni. Afričani so bolj spiritualni, bolj poduhovljeni. Medtem ko si Zahodnjaki prizadevamo, da bi v nekaj verjeli, tam ljudje zares verjamejo, verujejo.« Poleg tega pa je izjavila še, da »Afričani gotovo ne razmišljajo o tem, ali sta telo in duša eno in isto, oni to živijo.« Afrika, kot jo vidi Porletova, torej **ni revna celina,** le način življenja je tam skromnejši, duhovnost, ki se odraža v plesu, glasbi in naravi, pa je bogastvo njenih prebivalcev.

Da Afričani – vsaj ne vsi – niso niti intelektualno revni, pa Porletova dokaže z opisom čakanja na odprtje ganske meje. Iz njenega pogovora z Ganci lahko razberemo **veliko razgledanost** enega od njih, ki ji je opisal delček ganske zgodovine, poleg tega pa je poznal Josipa Broza Tita in njegovo življenje. Ko je avtorica takratnega jugoslovanskega predsednika označila za prefriganega diktatorja, je Ganec dejal: »O,« je gospod povzdignil svoj globok glas, »ni lahka naloga združiti v eno mirno državo toliko različnih plemen, kot jih živi pri vas. Mir ni zastonj. Zanj je potrebno nekaj žrtvovati. Toda zagotovo je dragocenejši od svobode. Vojna je najslabša stvar na svetu. Zdaj Tita ne marate, toda počakajte trideset let in zagledali ga boste v boljši luči.« Očitno je, da je bil Ganec izobražen in razgledan, ali je imel prav ali ne, pa presodite sami.

ZVONE ŠERUGA: *NAZAJ V AFRIKO*: LJUBLJANA – NAIROBI. Z MOTORJEM!

O AVTORJU

Zvone Šeruga, rojen leta 1956, je kot avanturist, mornar, popotni fotograf in svobodni novinar **dolga leta potoval sam,** nato prebil štiri leta z motorjem in s sopotnico Romano na poti okoli sveta, kasneje pa odhajal na dolge poti okoli sveta **z družino,** saj imata z Romano, že tri desetletja sopotnico skozi svet in življenje, dva otroka. Šeruga je najbolj srečen, kadar se s potovanja vrne domov. Druga največja sreča zanj je, ko od doma odide na pot. Tretja, kot pravi sam, pa je vse drugo vmes. Njegovo življenje in delo se vrtita okoli potovanj, sebe pa ima za **enega najbolj zadovoljnih ljudi,** kar jih pozna.

Slika 9: ***Zvone Šeruga.***
(Vir: http://www.erevija.com/novica/26147/Zvo-netova-Afrika.)

Je **avtor osmih razprodanih potopisnih knjig** (*Drugačne zvezde*: z motorjem čez pet celin (1990), *Poti v neznano* (1999), *Nekam daleč*: po zelo stranskih poteh Azije in Afrike (2003) in *Nazaj v Afriko*: Ljubljana – Nairobi. Z motorjem! (2007)), o svojih izkušnjah veliko predava in piše za različne časopise, poleg tega pa je tudi ustvarjalec televizijskih potopisnih dokumentarcev – kot pravi, mu v prihodnjih letih prav potovanja in avanture s kamero predstavljajo največji ustvarjalni izziv in veselje. Pred leti je ustanovil **Klub popotnikov Šeruga,** ki naj bi tudi ljudem z manj časa in izkušenj, zato pa z željo po avanturi, omogočil odkrivanje nekaterih najbolj odmaknjenih območij sveta. Nekajkrat letno vodi manjše skupine sopotnikov po plemenskih poteh Azije in Afrike. (Povzeto po: http://www.zvoneseruga.com/avtor.html in http://www.zvoneseruga.com/knjige.html.)

OBNOVA KNJIŽEVNEGA DELA

Obnova potopisnega dela je malce drugačna – navedeni so avtorjevi postanki po Afriki in njegovi kratki komentarji pod slikami ter nekaj slik iz knjige kot osnova za grobo predstavo o deželah, po katerih avtor potuje. Podrobnosti, pomembne za raziskovalno nalogo, so podane v interpretaciji.

Za lažje in boljše razumevanje Šerugovega popotovanja je vrstni red komentarjev pod slikami spremenjen. Avtor namreč slike in komentarje dodaja skladno z opisom svojega popotovanja, zato komentarji niso navedeni na čisto vsaki strani in se posledično večinoma tudi ne povezujejo.

Popotovanje po Afriki se začne v egiptovskem glavnem mestu Kairu.

- »Več kot devetdeset odstotkov Egipčanov živi na ozkem zelenem pasu vzdolž reke Nil. Glavna cestna povezava je natrpana, vasi se držijo druga druge. Puščava na obeh straneh pa je prazna; ozek asfaltni trak ali sled v pesku in **en sam ljubi mir**.«
- »[…] Prevažanje tovorov so prevzeli tovornjaki, eksotična plovila strežejo danes le še turistom. Veličina preteklosti se je umaknila služabništvu in služenju. **Denar je novi bog Egipta.**«

Iz Egipta se pot nadaljuje v Sudan.

- »[…] Življenje v teh krajih se dogaja **počasi**.«
- »Nubijci[7] so krasni, vedno znova so naju vabili na svoje domove ter ponujali čaj in prenočišče. Tudi v eni od vaških šol sva bila **dobrodošla gosta.**«
- »Zelena polja vzdolž reke – takoj za njimi pa nič, le pesek in kamenje.«

Šeruga z ženo Romano pripotuje do prvega mesta Dongole.

- »Po prvem dnevu puščavske praznine so se vasi ob Nilu začele nizati ena za drugo. Zaradi **težav z nogo in z motorjem** sva jih bila vesela, občutek večje varnosti nama je z Romano dobro del. Vedno znova pa sva bila vesela tudi številnih srečanj. Še vedno so prav **ljudje glavni razlog najinih potovanj.**«
- »[…] domačini pa so nam redkim turistom razlagali, kako pravi in dobri muslimani zagotovo **niso teroristi.** In kako dobrodošli da smo med njimi.«

Slika 10: ***Šeruga na motorju.***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 108.)

Iz Kartuma, sudanskega glavnega mesta, se Šeruga in Romana odpravita v Etiopijo.

- »Težko je razumeti, da je Etiopija še vedno **sinonim za lakoto.** Neskončna prostranstva prazna čakajo na človeške roke. A veliko laže kot v delo jih je stegniti v **prosjačenje.** Toda berači še nikoli niso ustvarjali lepšega jutri.«
- »Didiju sem skušal dopovedati, kaj vse zamuja. Kakšne pokrajine, srečanja, ljudi, trenutke. Le iz hotela se mora spraviti. In stran z glavnih cest, tam celo Afrika ni več prava Afrika. […]«

Slika 11: ***Etiopija – sinonim za lakoto*****.**
(Vir: Šeruga, 2007, stran 159.)

[7] Nubijci so člani plemena Nuba, ki živi v Nubskih gorah v osrednjem Sudanu.

V Adis Abebi, etiopskem glavnem mestu, Romana odide, Šerugi pa se pridružita Neja, ena izmed vodnikov Kluba popotnikov Šeruga, in snemalec Blaž.

- »Etiopija ni lahka dežela za začetnike. Neja je imela že veliko podobnih potovalnih izkušenj, snemalec Blaž pa je bil prvič v gneči in revščini tretjega sveta. **Kulturni šok** je bil hud. Afrika je vse kaj drugega kot snemanje Velikega brata[8].«
- »Po odhodu iz Adisa se je vse vrtelo okoli vremena in cest. **Deževna doba je prišla dva meseca prezgodaj.** Razbitega asfalta je bilo konec po nekaj urah, drugi dan se je končal kolovoz, ves tretji dan pa smo se prebijali čez luknje, luže in reke. In imeli celo srečo: če bi deževalo malo dlje, bi postale poti neprevozne. Ali pa bi ostali ujeti med naraslimi vodami. Ničesar od tega si nisem zares želel. […]«
- »Pot v **Regeo** je bila izlet v neko daljno preteklost. Tukaj smo pozabili nemogoče poti in zoprno deževje. Končno smo prispeli na cilj in začeli delati[9].«
- »**Kibiš** je glavna vas plemena **Surma,** umetno naselje okoli improvizirane pristajalne steze, ki je tudi glavna avenija. […] Premore šolo, policijsko postajo in občasnega misijonarja. Vsaka osrednja oblast se trudi civilizirati svoje podložnike. Ni ga slabšega za posel in ugled države kot neki **nagi divjaki,** ki ne delajo, ne služijo, ne gledajo reklam in ne zapravljajo. Pijejo neko svoje brozgasto pivo in se barvajo v rožice – no good! Najhujše pa je, da so celo zadovoljni. Česar seveda ni več mogoče tolerirati, v takih krajih je treba narediti red.«
- »Pleme **Mursi** so najbližji sorodniki Surm, živeči na drugi strani reke Omo. Mostov vmes ni, Surme so predaleč, Mursiji pa so v zadnjem desetletju postali turistična atrakcija. Dvakrat sem bil med njimi in kulturni šok za nevajene je hud: **fotografiraj, plačaj, beži!** Vsekakor pa so zelo fotogenični …«
- »Vem, tema je zguljena, kičasta in spolzka. A vseeno: koliko potrebujemo ljudje za zadovoljno življenje? Koliko otroci za srečno otroštvo? Še vedno prizori iz Regee: ni televizije, ni interneta in ni … zaboga, saj **ničesar ni!** Pa sem tam slišal **toliko otroškega smeha.** In videl **toliko srečnih obrazov …** kičasto, vem.«
- »Vroča **dolina Omo** na jugu Etiopije je izlet v nek povsem drug svet in čas. Nomadski pastirji se ne zmenijo za tretje tisočletje, stoglave črede govedi so edino bogastvo, golota primerno oblačilo in otroške igre so še vedno prvinske.«

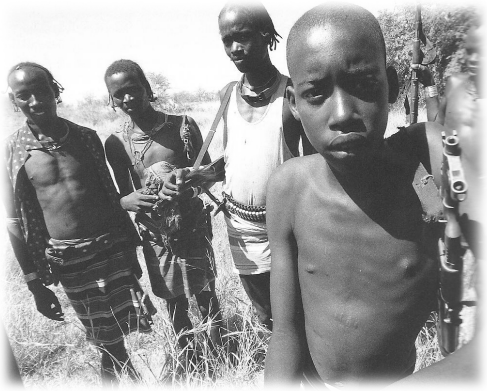

Slika 12: ***Član plemena Mursi.***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 204.)

[8] Veliki brat je slovenski resničnostni šov, bolj znan pod imenom Big Brother.

[9] Šeruga v Afriki snema tudi prispevke za dokumentarne filme.

- »V dolini Omo ni heca. **Orožje je moški statusni simbol,** zaradi pogostih medplemenskih spopadov pa tudi nujnost življenja v teh divjih krajih. […] Danes imajo že otroci na paši kalašnikovke[10]. Veliki vojni spopadi v Etiopiji in sosednjih državah so orožje pocenili, avtomatska puška stane le dve kravi. […]«

Slika 13: ***Oboroženi otroci.***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 246.)

- »[…] Čeprav je preskakovanje bikov moški praznik, vstop mladega fanta v svet odraslih, so glavne nastopajoče ženske. **Z bičanjem dokazujejo svojo ljubezen.** Kar pa je težko razumeti. […]«
- »Bilo je noro. Ženske so se dobesedno teple, katera bo dobila več udarcev s palico. Stare brazgotine so prekrivale krvave črte novih ran. Šlo je zares. A lepota pride med tukajšnjimi plemeni le redkokdaj brez bolečine. Z njo ženske dokazujejo svojo ljubezen do sorodnika, ki stopa v svet odraslih, nove brazgotine pa jih bodo naredile še lepše. […]«

Slika 14: ***Prebičana ženska.***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 260.)

Popotniki pot nadaljujejo proti jugu, v Kenijo.

- »**Sever Kenije** je bil pred milijoni let morda res zibelka človeštva, kar dokazujejo številna izkopavanja. Rajski vrt, zelen in rodoviten. Danes pa je to eden najbolj krutih predelov sveta, kar jih naseljujejo ljudje. **Meja med življenjem in smrtjo je tanka.** Prvo in drugo leto brez dežja umirajo živali. Tretje leto ljudje.«
- »Savanski sever Kenije nima ničesar skupnega z razvitim in turističnim jugom dežele. Tu je **dom nomadskih pastirjev.** […]«
- »**Jezero Turkana** se zažira tristo kilometrov daleč v puščavsko pokrajino kenijskega severa. Od daleč izgleda vabljivo, v resnici pa je njegova voda alkalna in nepitna. Plemeni **Turkana** in **El Molo** sta si tukaj ustvarili svoj negostoljubni dom. […]«

[10] Kalašnikovke so ruske puške.

- »V plemenu **Samburu** (najbližji sorodniki bolj znanih Masajev) je **obrezovanje žensk** še vedno kruti del starodavne tradicije. Mlado dekle […] se je poročilo, del obreda je tudi obrezovanje. Ves dan so mladi bojevniki s plesom slavili pomemben dogodek. Čez tri tedne bo mladoporočenka lahko prvič spala s svojim možem. Ne, ne bo uživala v tem – in čemu naj bi? Ženska?«
- »**Nekaj domačega je v deželi afriški.** […]«

In tako se še eno popotovanje Zvoneta Šeruge po Afriki zaključi …

INTERPRETACIJA KNJIŽEVNEGA DELA

Literarno delo Zvoneta Šeruge *Nazaj v Afriko* je **tipičen potopis z občasnimi refleksijami.**

Obravnavana Šerugova knjiga večinoma opisuje popotovanje po stari celini, prikazuje tamkajšnjo kulturo in način življenja, vsebuje pa tudi nekaj avtorjevih refleksivnih komentarjev, dialogov med avtorjem in drugimi ljudmi ter krajših zapisov ostalih popotnikov, ki spremljajo Šerugo, npr. Romanini, Nejini in Blaževi zapisi.
Potopisno delo kljub občasni subjektivnosti, ki se pojavlja v avtorjevih komentarjih in zapisih ostalih popotnikov, objektivno navaja dejstva o stari celini, ki pa ni duhomorno, saj Šeruga uporablja **raznolike in poljudne izraze.**

Med branjem sem se večkrat znašla med dvema nasprotujočima si idejama – med avtorjevo naklonjenostjo Afriki in njenim kritiziranjem. Na koncu sem ugotovila, da se v kontrastnih odlomkih in komentarjih odraža **nasprotje avtorjeve objektivnosti in subjektivnosti.** Šeruga namreč objektivno prikaže Afriko, tamkajšnje prebivalce in njihov način življenja, ne glede na krutost realnega stanja, a kljub temu je vzljubil staro celino – »Nekaj domačega je v deželi afriški,« zapiše proti koncu knjige. Poleg tega pa se je avtor **spoprijateljil z nekaterimi Afričani** – s Safijem in z njegovo družino, z mamo Gumato in celo z domačimi plemeni (»[…] Nazaj grede se bova ustavila pri mojih starih znancih, sem obljubil Neji. Pri Masajih […], Rendilah […] in Turkanah […].«). Torej je v obravnavanem delu Zvoneta Šeruge **prikazovanje Afrike nepristransko,** njegov osebni odnos do afriške celine pa zasledimo le v refleksivnih komentarjih. To potrjujejo tudi fotografije v knjigi, ki ne razkazujejo le revščine stare celine, temveč tudi nasmejane obraze tamkajšnjih prebivalcev in vsakdanje življenje. Iz tega lahko sklepamo, da Zvone Šeruga negativno stran afriškega življenja opiše in prikaže objektivno, vendar pa je njegov glavni namen **ljudem predstaviti in približati edinstveno lepoto afriške kulture in življenja.**

Slika 15: ***Mama Gumato.*** (Vir: Šeruga, 2007, stran 306.)

Avtor odkrito piše tudi **o revščini,** vendar ne na stereotipen način, saj vse svoje trditve o tem, da je stara celina zaznamovana s hudim pomanjkanjem, argumentira. O revščini in beračenju se najbolj razpiše pri opisovanju Etiopije, pomanjkanje pa omeni tudi v opisih drugih afriških dežel, kar lahko preberete v gornji obnovi. Življenjske razmere in beračenje v Etiopiji ter svoj odnos do slednjega, predvsem pa do vzrokov za revščino in razlogov za pomoč obubožanim afriškim ljudem, nam avtor najbolje prikaže z malce daljšim odlomkom iz knjige *Nazaj v Afriko:*

»Čarovnije je bilo konec. Vedno znova in povsod, kamor koli sva v naslednjih dneh tednih prišla. V nekaj sekundah so me s plemenitih višin tople človeške duše zatolkli v drek in blato, sredi katerega stoji bančni avtomat.

»**Give me! Give me one birr**[11]**! Give me money!**«

Otroški obrazi, še malo prej polni življenja in isker v očeh, so ugasnili in vsa beda njihovih življenj se je zlila v stegnjeno roko in ponižno prošnjo. Ali pogosto celo zahtevo: give me! S klicajem! Give me MY money, MOJ denar mi daj!

Včasih sem se poskušal pogovarjati, mnogi od teh otrok so govorili dobro angleščino in iz njih se je iskrilo od bistrine, ki išče rodovitno zemljo in svoje bogastvo pod soncem. **Delo je najboljše zdravilo za revščino,** sem jim govoril. Poglejte vso to zemljo, to je bogastvo in v njem je vaša prihodnost. V zemlji in delu.

»Zemlja je revna, nimamo denarja za gnojila.«

»Poseješ več, pridelaš več, prodaš del pridelka in kupiš gnojilo.«

»Vse pojemo, deset otrok nas je.«

»Pa **imejte manj otrok** (dobro, to ni bil ravno najboljši argument za desetletnika, priznam).«

»Pet otrok umre. Pet ostane, skrbijo za starše na stara leta. Tako je bilo vedno. Give me one birr.«

»Samo malo, potrpi; povej mi en sam dober razlog, zakaj bi ti zdaj dal en bir – in ti jih dam deset.«

»Ti si beli človek. **Beli človek bogat, črni človek reven.** Zdaj mi daj en bir.«

Ni bil dovolj dober. Razlog namreč. Niti za en bir.

Vseeno pa se je v odgovoru skrivala srž sodobne Afrike. In verjetno eden zelo pomembnih razlogov, zakaj je to edina celina, ki je z vsakim letom **bolj revna in bolj razpadajoča.** Pustimo ob strani, da smo jo včasih izkoriščali (da, kolektivna krivda celotne rase nas muči in tudi jaz sem bel). Večina belih gospodarjev je celino zapustila pred okroglega pol stoletja, zlepa ali zgrda. Etiopija pa se vedno znova tolče po prsih, kako ni bila nikoli kolonizirana. Nikoli izkoriščana.

Zakaj torej?

Z veseljem prepustim korenine fenomena modrejšim od sebe. Le opažam in povem. In prosjačenje je nekaj, česar v Afriki zagotovo ne moreš prezreti.

[11] Birr je lokalna denarna enota, približno deset centov.

A tudi to se ne dogaja povsod. Recimo: zelo redko je prisotno v krajih, ki so zares revni in kjer bi človek celo z veseljem dal. Ne, prosjačenje je praviloma vezano na območja, v katera prihaja **humanitarna pomoč.** Bela pomoč – črna solidarnost se praviloma konča v mejah družine, morda klana, zagotovo pa ne seže čez robove plemena. Če je suša na tej strani hriba, je na drugi strani verjetno še vedno dovolj vode in hrane. A ko je treba pomagati, sta bliže Evropa ali Amerika na drugi strani morja in oceana.

Solidarnost se morda res porodi šele z izobiljem. In zato **na zahodu dajemo.** Beli reveži in škrtuhi stare cunje za Karitas ali drobiž v cerkveni nabiralnik za misijone, države in multinacionalke z mandatom popravljanja božjih krivic na zemlji pa milijone in milijarde dolarjev in evrov v razvojne projekte, reševanje lakote, vzdrževanje beguncev, poučevanje otrok, kopanje vodnjakov in nasploh kup dobrih del, ki doma zelo lepo zvenijo. Da lepo zvenijo, je seveda pomembno, ker tisti denar je konec koncev naš. Nas, davkoplačevalcev, bi rekel – če tista beseda, 'davkoplačevalec', ne bi bila tako izrazito grda in do skrajnosti zlorabljena. A nekje na koncu razmišljanja ves svet vedno znova razhajkamo in potem rešujemo prav mi, davkoplačevalci. Z vsemi vojnami in humanitarnimi akcijami vred. Nisem še slišal za cesarja ali predsednika, ki bi prodal svojo kolibo ali rolsrojsa, z denarjem pa kupil bombe in jih metal sosedu v kronano glavo.

[…]

Da, obstajajo države, katerih daleč najpomembnejša gospodarska panoga je **proizvodnja revščine** in z njo povezana humanitarna pomoč.

In obstajajo milijoni belcev, organiziranih v stotine in tisoče raznoraznih klubov, društev, krožkov in vsemogočih mednarodnih organizacij – s skupno skorajda neomejenimi finančnimi sredstvi – ki jim ni lepšega kot pomagati bližnjemu v nesreči.

[…]

A **življenje je kruto** in ponižani vajenci matere Tereze včasih niso povsem uspešni. Dolgi metri knjig govorijo o zgrešenih in dragih projektih, ki so revežem naredili več škode kot koristi. O tisočerih vodnjakih, okrog katerih se s poteptano travo širijo puščave. O elektrarnah, ki so poplavile stotine vasi, zdaj pa stojijo brez nadomestnih delov. […] O vojnah, kjer je **humanitarna pomoč le še ena oblika orožja proti nepokornim.**

Zelo učeni ljudje sicer trdijo, kako se bilka v vetru ne zamaje brez božjega žegna. Bog, trdijo modreci s križi v rokah, je povsod. In za vsem.

[…]

Da, bog poskrbi. Pride lakota in z njo pridejo kamioni in letala s hrano.

Le bedaki pa še obdelujejo polja.

In zato ne dajem. Že dolga leta **ne dajem več miloščine.** Razen občasno morda invalidu, slepcu, gobavcu, otroku brez noge ali obeh rok. In še takrat vem, da mu ne pomagam kaj zares, zelo verjetno mu bo tisti denar že za prvim vogalom kdo pobral. Največji reveži so pogosto brez svoje krivde ali želje poklicni berači, prepuščeni v nemilost veliko bogatejšim od mene.

Včasih pa dajem, ker se potem bolje počutim. Dajem zaradi **občutka krivde,** ki mi je z večnim ponavljanjem vsajena že skorajda v gene: vesel bodi, ker imamo. In boga zahvali, da nismo lačni. **Poglej tiste uboge reveže v Afriki …**

Da, kriv sem zaradi svojega dragega motorja in polnega želodca, zaradi obeh rok in nog, kriv celo zato, ker v moji deželi ni vojne ali vsaj kobilic.

Slika 16: ***Daj, daj, daj ...***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 179.)

In zato se spodobi pomagati manj srečnim od sebe.

Ne dajemo navsezadnje vsi prav zato? Ker se počutimo krive zaradi svoje sreče?

Nekje na drugi strani pa ustvarjamo **iz poštenih ljudi berače.** Kar … nekako ni lepo. Na svetu ni bogate in srečne države, ki bi jo zgradili z dlanmi, obrnjenimi navzgor: daj, daj, daj …«

PEDRO OPEKA: *DNEVNIK SPOPADA*: MISIJONAR NA MADAGASKARJU

O AVTORJU

Slika 17: ***Pedro Opeka.***
(Vir: http://www.taringa.net/posts/info/211648-9/Argentino-que-salva-de-la-pobreza-a-miles-de-africanos.html.)

Misijonar Pedro Opeka se je rodil leta 1948 slovenskim staršem v Argentini, v mestecu San Martin v predmestju Buenos Airesa. Od očeta, ki je bil tudi sam zidar, se je naučil tega poklica.
Petnajstleten se je odločil, da bo postal **duhovnik,** zato je vstopil v **semenišče lazaristov.** Pri dvajsetih letih je za dve leti prišel v Slovenijo na študij teologije, nato pa odšel na Madagaskar, kjer je kot zidar deloval v župnijah, ki so jih vodili lazaristi. Tam se je v njem dokončno izoblikovalo prepričanje, da bo **misijonar.** Na pariškem Katoliškem inštitutu je končal študij teologije. To je bil hkrati tudi čas njegovih popotovanj po Evropi in seznanjanja s stiskami prebivalcev stare celine.
Leta 1975 je bil v Buenos Airesu posvečen za duhovnika in imenovan za župnika v vasici Vangaindrano na jugovzhodu Madagaskarja, leta 1989 pa imenovan za predstojnika lazaristovskega semenišča v Antananarivu, madagaskarski prestolnici. Kljub temu pa ni mogel križem rok opazovati bede tisočev brezdomcev v predmestju malgaške prestolnice, ki so živeli na ulici ali na odlagališču odpadkov v nečloveških razmerah. Iz zaupanja in prijateljstva se je porodila **Akamasoa,** v kateri danes živi okoli 17 000 ljudi. (Povzeto po: Opeka, 2008, notranja stran naslovnice.)

OBNOVA KNJIŽEVNEGA DELA

Dnevnik spopada: misijonar na Madagaskarju je **zbirka enomesečnih dnevniških zapisov** očeta Pedra Opeke. Od 31. julija do 31. avgusta 2006 Opeka zapisuje vsakdanje dogajanje v Akamasoi, opisuje opravljanje svojih obveznosti in reševanje težav obupanih ljudi v stiski. Pri tem napornem humanem delu mu pomaga zvesta ekipa, tako imenovani **stebri Akamasoe** (gdč. Bao, Honorine, Fidéline, Thérèse, Tojo, Maurice, Vivi, Pierette in Njaka). Ubogi, ki potrebujejo pomoč, so zelo raznoliki, pri vseh pa je potrebna izjemna potrpežljivost, saj so mnogi na robu obupa. Po **pomoč** prihajajo brezdomci, ostareli, ovdoveli, sirote, otroci hudo bolnih staršev, invalidi, alkoholiki, tatovi, oboleli, poškodovani, oropani …

Slika 18: ***Dnevnik spopada.***
(Vir: Opeka, 2008, naslovnica.)

Kljub vztrajnosti Pedra Opeke in njegove ekipe pa se Akamasoa ne bi obdržala brez finančne in moralne podpore Misijonskega središča Slovenije ter ostalih dobrodelnih posameznikov in skupin, ki združenje obiščejo tudi osebno. V enomesečnem obdobju pisanja *Dnevnika spopada* so združenje obiskali Italijani, Francozi s programom izobraževalnih dejavnosti za mlade, človekoljubni evropski par, farafanganski[12] škof msgr. Benjamin in drugi.

Svoje delo je oče Pedro Opeka **posvetil neznanim misijonarjem,** ki vsak dan delajo čudeže, celotni ekipi in ljudem iz Akamasoe ter vsem mladim, ki znajo podarjati svoje življenje.

KDO SO UBOGI IN KAJ JE AKAMASOA?

Ker sta tako v obnovi kot tudi interpretaciji knjige *Dnevnik spopada* večkrat omenjeni besedi 'ubog' in 'Akamasoa', bom najprej razjasnila ta dva pojma.

Pedro Opeka nam v svojem najnovejšem delu, trideset strani dolgi knjižici z naslovom *Izključenost in solidarnost,* poda odgovor na to vprašanje – Kdo so ubogi?

Slika 19: ***Izključena iz družbe.***
(Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

»Po definiciji je ubog nekdo, ki **nima najpotrebnejšega za življenje.** Ubog je zato, ker ne more dostojno živeti kot človek. Vendar se kriteriji, na katerih temelji ta definicija, spreminjajo glede na obdobje in okoliščine. V sedanjem kontekstu globalizacije nam Evropska unija daje ustrezno in nedvoumno definicijo glede tistih, ki jih imenujemo uboge oz. revne. Skladno z definicijo Evropske unije so ubogi: posamezniki, družine ali skupine oseb, katerih materialne, kulturne in socialne razmere so tako težke, da so **izključeni od minimalno sprejemljivega načina življenja** v državi-članici, kjer živijo. […] So brez zavarovanja, zaščite ali socialne podpore, prepuščeni sami sebi brez kakršne koli pomoči! […] Revni so ljudje in družine, ki nimajo dostopa niti do osnovnih storitev glede družbenega življenja. In med njimi so najbolj pozabljeni ostareli, samske ženske […], otroci brez prihodnosti, brez vzgoje in šole, brez dela in bivališča, brez razvedrila. […] Ubogi so tisti, ki živijo iz dneva v dan, tisti, za katere je **prihodnost samo današnji dan,** glavni cilj prihodnosti pa **preživetje.** Vse ostalo je nepomembno« (Opeka, 2010, strani 7 in 8).

[12] Farafangana je mesto na Madagaskarju.

Akamasoa (Dobri prijatelji) je humanitarno združenje, ki ga je leta 1990 na Madagaskarju ustanovil misijonar Pedro Opeka. Glavni nalogi združenja sta **boj proti revščini** ter omogočanje vzpostavitve za normalno življenje sprejemljivih ekonomskih in socialnih razmer najrevnejših. Boj za boljše življenje sloni na **spodbujanju in podpiranju ubogih,** da se sami zavzamejo za dosego svojega človeškega dostojanstva, ki so ga doslej zastirali nasilje, prostitucija, epidemija, lakota in laž.

Tisoči ubogih so živeli **na odlagališču odpadkov** brez strehe nad glavo, pod oboki Avenije neodvisnosti, v samem središču madagaskarske prestolnice Antananarivo ali v predorih. Bivali so v barakah iz kartona ali plastike, blaga ali jute, vzdolž železniške proge, zadaj za luksuznimi administrativnimi zgradbami, kjer so domovala različna vladna ministrstva. Stotine družin so mestne oblasti 25 let po neodvisnosti Madagaskarja leta 1985 izrinile na obrobje mesta – na smetišče.

V pomoč izključenim iz družbe je bilo ustanovljena Akamasoa, ki danes šteje več kot 17 000 ljudi, med katerimi je 8 000 otrok. Živijo v **štirih različnih krajih** (Antananarivo, Fianarantsoa, Toliara, Majunga), v več kot 15 vaseh, kjer obdelujejo zemljo in se samostojno preživljajo na deželi. Akamasoa je ustvarila okoli 4 000 delovnih mest na **različnih področjih zaposlitve** – vezenje, šivanje, čevljarstvo, proizvodnja in prodaja komposta namesto odlaganja odpadkov, izobraževanje in pouk, sprejemanje gostov, kuha za turiste in tako dalje.

Humanitarno združenje je zgradilo 1 544 zidanih hiš in 426 hiš iz lesa in gline. V zidanih hišah bivajo posamezne družine, za novo sprejete družine in samske osebe, ki potrebujejo posebno nego, pa imajo skupinske spalnice, ki so dostojno skupno zavetišče. Politika Akamasoe za gradnjo stanovanj v različnih krajih je vedno v skladu z dobro pripravljenim **urbanističnim načrtom:** ustvarjanje naselij, umestitev športne infrastrukture, ureditev tlakovanih cest s pločniki in odvodnimi kanali, parkov in zelenih površin.

Na področju zdravstva je zgrajenih pet dispanzerjev, dve porodnišnici in zobozdravstvena ambulanta. V teh zgradbah je zaposlenih osem splošnih zdravnikov, dve babici, zobozdravnik in okoli dvajset pomočnikov za nego.

V skladu s cerkvenim pravom je madagaskarski nadškof Armand Razafindratandra Akamasoi dodelil osebno župnijo za duhovne potrebe ljudi. Tamkajšnjo nedeljsko mašo vsak teden obišče od štiri do šest tisoč ljudi, večinoma otrok in mladih, pogosto pa se je udeležijo tudi številni turisti.

Humanitarno združenje Akamasoa se je torej usmerilo k **ustvarjanju novih krajev,** kar vključuje tudi disciplinske predpise, ki so jih **sestavili sami prebivalci,** da si zagotovijo varnost. Poleg tega boj za uboge ne poteka v pisarnah. Oče Pedro Opeka in njegova zvesta ekipa delujejo med ubogimi **z realnim in s konkretnim delovanjem** – in to brez uradnega pooblastila za humanitarno delovanje. (Povzeto po: Opeka, 2010, strani 14–21.)

INTERPRETACIJA KNJIŽEVNEGA DELA

Kot je razvidno že iz samega naslova knjige, je to književno delo po zvrsti dnevnik, sestavljen iz enomesečnih zapisov brez dnevnih izpustov.

V dnevniških zapisih očeta Pedra Opeke **stereotipnega opisovanja ne zasledimo** – niti ko avtor piše o revščini, proti kateri se bori skupaj s svojo ekipo in prebivalci Akamasoe.
Vsakdanje dogajanje, katerega del je tudi avtor sam, je opisano **zelo realistično,** proti koncu vsakega zapisa pa **objektivnost zamenja subjektivnost,** in sicer v obliki molitev ali avtorjevega razmišljanja. Te meditativne elemente včasih zasledimo že na sredini kronikalnega zapisa, večinoma pa so podprti z odlomki iz Svetega pisma in citati znanih osebnosti (pisateljev, duhovnikov, cesarjev, filozofov …) ter skupaj tvorijo **modrost sveta.** Oče Pedro Opeka bralcu posreduje svoj pogled na:

- **revščino:**
  - »Revščina je ječa: človeka oropa volje, da bi se je rešil.«
  - »Revščina je vzrok za alkoholizem, hkrati pa ga vzdržuje: to je velika nesreča za ves narod, pa se ji nihče ne postavi po robu, nihče o njej ne govori, in vendar tako usodno uničuje družbeno trdnost.«
- **delo:**
  - »Če boste delali, boste lahko zaživeli drugače in poskrbeli za prihodnost svojih otrok. Danes nimam rešitev, skupaj jih bomo našli.«
  - »Bolje od govorjenja je, da pokažeš, kako se je treba prav lotiti dela.«
  - »Bodi vesel majhnega napredka in se zavedaj, da njegova končna posledica gotovo ne bo majhna.[13]«
- **dolžnost:**
  - »Najbolj me žalosti, kadar odpovedo starši in pobegnejo pred svojo odgovornostjo do otrok, ki so jih spravili na svet. In kaj naj rečem o državnih voditeljih, ki nočejo videti tisočev revežev v lastni državi? Vse te neizpolnjene dolžnosti odgovornosti in solidarnosti v meni budijo gnev.«
  - »Naše delo tu je, da ostajamo blizu, da lahko prisluhnemo in v primernem trenutku rečemo: Zate smo tu. Vstani! Hodímo skupaj!«
  - »Vsak človek je dolžan dokazati, da svet ima smisel.[14]«

[13] Mark Avrelij
[14] Abbé Pierre

- **pomoč:**
  - ✍ »Kadar hočem pomiriti gnev v svoji notranjosti, se pogosto spomnim modrosti tegale kitajskega pregovora: »Nehaj preklinjati temo; prinesi svečo!« Tako zelo bi si želel, da bi bila Akamasoa luč sredi teme uboštva!«
- **brezbrižnost:**
  - ✍ »Kdor ob pobojih ničesar ne reče in ničesar ne stori, soglaša z njimi in posredno postane sokriv zanje. Kdor ob velikih nesrečah molči, je kriv nepomoči otrokom, moškim in ženskam v hudi nevarnosti. Kriv nezaveze z bližnjim, kriv izdaje bratstva, kriv zanikanja človečnosti. Kriv izneverjenja ljubezni in dolžnemu spoštovanju do drugega. Kriv brezbrižnosti do trpečega, do tistega, ki prosi. Torej kriv tihe pridružitve zlu.[15]«
  - ✍ »Ne plaši me zatiranje s strani hudobnih, temveč brezbrižnost s strani dobrih.[16]«
- **odpuščanje:**
  - ✍ »Zmožnost odpuščanja je notranji boj proti jezi ali celo sovraštvu, ki se naseli v nas in nas razjeda z zamero. Odpuščanje je skregano z vsemi računi: hudobij, ki smo jih naredili ali jih bili deležni, niti ne sešteva niti ne odšteva. Gledamo preteklost in se pomirimo z njo. Odpuščanje je priznanje lastne ranljivosti: od nas terja, da se osvobodimo okovov oholosti. Prav za ceno ponižnosti pa postanemo zmožni obnoviti skrhane vezi. Odpuščanje obnavlja našo človečnost: to, da prizanesljivo sprejemamo sebe in druge.«
- **svobodo:**
  - ✍ »Spoštovati moramo svobodo ubogih, četudi se nam ob misli na to, kako živijo, trga srce.«
  - ✍ »Bog želi, da bi bil človek svoboden in mu ničesar ne vsiljuje. Dejansko ni močno in ranljivo človeško bitje v ničemer vnaprej določeno; zmožno se je samo odločati med dvema silama, ki ga navdajata: med egocentrizmom in altruizmom, med ljubeznijo, ki je osredinjena nanj, in ljubeznijo, ki se odpira drugemu. Sublimno protislovje: človek se lahko svobodno odloči za to, da je svoboden, ali za to, da ni! […]«
- **pogovor:**
  - ✍ »Skrivnost dialoga: Kadar se nesporazumi množijo, ne vzdiguj glasu, da bi te drugi razumel, vzdigni raven pogovora. Skušaj se dotakniti inteligence srca. Tam boš zlahka srečal tisto, kar drugi premore najboljšega.[17]«

[15] Sylvie Germain

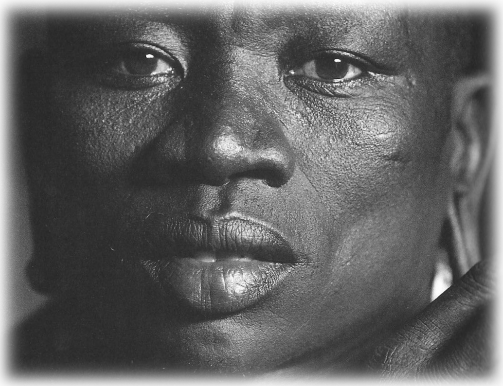
[16] Martin Luther King

[17] P. André-Marie

- **razumevanje:**
  - »Ne razumemo vselej tistega, kar vidimo, in lahko razumemo nekaj, česar ne vidimo.«
- **sveto brezbrižnost:**
  - »[…] Nihče ne more ničesar storiti namesto drugega. Vsak mora prehoditi svojo pot. Dobrotljivost je sajenje mladih dreves. Neznatni smo v primerjavi z vsemi mogočimi nezgodami, vendar vsak lahko veliko stori za razkrivanje krivic in prebujanje vesti. Bodimo dovolj ponižni, da sprejmemo tisto, česar ne moremo spremeniti, pa tudi dovolj pogumni, da spremenimo, kar zmoremo. Ne odnehajmo, ko se pojavi dvom. Naredimo iz današnjega dne to, kar upamo, da bo jutrišnji dan. Ne bodimo tako oholi, da bi želeli biti učinkoviti; to je utvara. Bodimo vrtnarji: prizadevajmo si za rodovitnost. Sadovi bodo prišli pozneje: morda nas ne bo več tu, da bi jih okušali. Po zgledu svetega Ignacija Lojolskega gojimo 'sveto brezbrižnost'.«
- **uspeh:**
  - »Obstaja razlika med tem, da kdo 'uspe v življenju' in da komu 'uspe življenje'.«
- **smrt:**
  - »To, da človek gleda smrti v oči, pomeni, da jo sprejema kot sestavni del življenja; pomeni, da razširja svoje življenje.[18]«
- **življenje:**
  - »Res, to življenje je kruto, vendar ga je mogoče živeti.«
- **ljubezen:**
  - »Ljubi in delaj, kar hočeš,
    kadar molčiš, molči iz ljubezni,
    kadar govoriš, govori z ljubeznijo,
    kadar popravljaš, popravljaj iz ljubezni,
    kadar odpuščaš, odpuščaj iz ljubezni,
    na dnu tvojega srca naj bo korenina ljubezni;
    iz te ne more priti nič slabega.[19]«

[18] Etty Hillesum

[19] sveti Avguštin

Slika 20: ***Pedro Opeka verjame v afriške prebivalce.***
(Vir: Šeruga, 2007, stran 200.)

Pedro Opeka nam v dnevniških zapisih dokaže, da nekatere afriške države, kot je Madagaskar, **niso zgolj stereotipno zaznamovane z revščino** (vendar pa ne podpira statistik in izračunov o revščini, saj se mu to zdi skrajno brezbrižno: »Ali izza zaslonov svojih računalnikov sploh opazijo iznakažene, od bede shujšane obraze, ali slišijo ječanje sestradanih in trpečih?«), da pa nam vedeti, da se je **proti pomanjkanju mogoče boriti** – z vztrajnostjo in z delom. Avtor **verjame v prebivalce Akamasoe** in njihovo vztrajnost, pri tem jih spodbuja, jim pomaga in moli zanje, vendar pa od njih **zahteva odgovornost in nesebičnost:** »Sami ste svobodno pristali, da boste plačevali po nekaj ariaryev[20] za ta čuvaja. Zagotavljata vam varnost. To je vaš prispevek. Besedo morate držati. Storite, kar ste dolžni. Sicer bom naslednjič zelo jezen!« Kljub podpori, ki so je deležni ubogi, se zaveda, da se proti revščini ne more boriti namesto njih, lahko pa se bori **skupaj z njimi.** Čeprav so koraki napredka majhni, zapiše, da je v prizadevanju za pravičnost pripravljen iti na zadnji konec sveta. Marsikdo bi ob misijonarjevi visoki duhovni ravni pomislil, da je oče Pedro Opeka vedno miren in zbran, a ni povsem tako: »Poznam trenutke izčrpanosti, naveličanosti, potrtosti, nemoči in obupa. Včasih sem na tleh in brez prave smeri, a nikoli nisem uničen.«

O humanitarnih organizacijah avtor skoraj ničesar ne zapiše, le enkrat omeni dobrodelno organizacijo Karitas, sicer pa ima na zadnji strani knjige navedenih nekaj osnovnih podatkov o finančni pomoči otrokom, ostarelim in okolju, pod njimi pa številko transakcijskega računa Misijonskega središča Slovenije, preko katerega mu lahko pomagamo pri njegovem delovanju. V svojih zapisih te organizacije ni niti opisal niti omenil, kar bi lahko povezali z enim izmed citatov v knjigi, ki pravi, da »**največji izziv ni v ustanovah, temveč najprej v miselnosti.**[21]«

Že v predgovoru nam avtor posreduje **glavno sporočilo knjige,** in sicer zapiše, da »naj ta knjiga izpričuje, da je boj proti revščini človekoljubni spopad za razvoj in mir v svetu, pa tudi duhovni spopad, ki presega sleherno versko pripadnost«.

[20] Ariary je madagaskarska denarna enota.

[21] Joseph E. Stiglitz

TOMO KRIŽNAR: *NAFTA IN VODA*

O AVTORJU

Tomo Križnar, diplomirani ekonomist in strojni inženir, se je rodil leta 1954 na Jesenicah.

Slika 21: ***Tomo Križnar.***
(Vir: http://www.playboy.si/branje/intervju/tomo-kriznar/galerija/tomo-kriznar-4/.)

Eden najbolj znanih slovenskih popotnikov je **že kot študent veliko potoval** – kot avtoštopar okoli sveta, z motorjem preko Afrike, z mopedom okoli Južne Amerike in leta 1980 z oslom, dvema kozama in s štirimi kokošmi prvič k Nubam, od koder se je vrnil z **neznano tropsko boleznijo.** Zdravniki so mu po pregledu napovedali le še eno leto življenja.
Istega leta se je Križnar zaposlil v Iskri Telematiki kot vodja projekta odnosov z IBM International, pet let kasneje pa je – **razočaran nad propadanjem vsega, v kar je verjel** – sedel na kolo in se odpeljal v taborišča beguncev v Pakistan, Indijo, Šrilanko, Kampučijo …, kjer je opravljal **prostovoljno delo.**

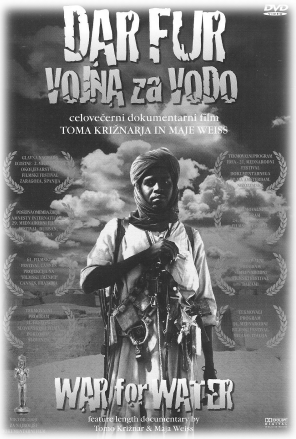
V desetih letih, od leta 1989 do leta 1999, je Križnar izdal **pet knjig,** in sicer *O iskanju ljubezni ali z biciklom okoli sveta*, *Šambala*: z biciklom v Tibet, *Samotne sledi, Mana*: z biciklom med Indijanci in *Nuba, čisti ljudje,* v katerih je opisal svoje popotne izkušnje in življenje staroselskih kultur, obenem pa poskušal najti načine za njihovo zaščito. Javnost in politične somišljenike je skušal prepričati, da se metastaze raka širijo po vsem Sudanu tudi z **dokumentarnima filmoma** Nuba, čisti ljudje in Nuba, ljudje z druge strani.

Februarja 2006 ga je pokojni slovenski predsednik Janez Drnovšek kot **svojega posebnega odposlanca** poslal v zahodno sudansko provinco Darfur z nalogo, da bi predstavil predlog predsednikovega mirovnega sporazuma upornikom.

Potem ko so OZN prepričale Drnovška, da obisk v taborišču darfurskih beguncev na meji med Čadom in Sudanom ni varen, je predsednik Križnarja odpoklical nazaj v Slovenijo, vendar je ta **na lastno odgovornost prečkal mejo** in s kamerami pet mesecev dokumentiral vojno in nasilje nad civilnim prebivalstvom – vse dokler v zelenih gorah ugaslega ognjenika ni odkril glavnega vzroka spopadov med arabskimi in afriškimi plemeni kot tudi različnimi frakcijami upornikov.

Takoj za tem so ga med staroselskimi Furi[22], ki stražijo največji naravni vodni rezervoar med Nilom in Nigrom, **napadle združene sile arabske vladne vojske in zagajskega uporniškega komandanta Minawija,** ki je predlog ZDA o orkestriranem miru podpisal. Križnar se je nato umaknil v bazo Afriške unije, ki ima v Darfurju mandat opazovalcev, a ga je ta predala sudanski vojaški varnostni službi. Kot vohuna in lažnega poročevalca o dogajanju v Sudanu so ga obtožili na **dve leti zapora.** Po dveh mesecih v el fasherski ječi ga je 6. septembra 2006 sudanski diktator Omar Bašir **pomilostil in izgnal.**

V sodelovanju z režiserko Majo Weiss je Križnar podobno kot pri prvem dokumentarcu o genocidu nad Nubami in posnetki, ki jih je uspel tik pred aretacijo skriti in jih je dobil nazaj s pomočjo tistih Darfurcev, ki želijo resnico o dogajanju v Sudanu posredovati svetu, maja 2008 končal celovečerni dokumentarni film **Dar Fur**[23] **– Vojna za vodo,** s katerim je skušal spremeniti splošno veljavno predstavo o Darfurju. Želel je pokazati, da se za spopadi med Arabci in Afričani skriva krvava vojna za kozarec vode med afriškimi staroselci in arabskimi nomadskimi pastirji, ki jo velike globalne sile izkoriščajo za nadzor nafte v Sudanu in širšem Sahelu. Najbolj učinkoviti način za pomoč otrokom in ženam na žrtveniku sveta pred posilstvi kot najzahrbtnejšim orodjem iztrebljanja je Križnar prepoznal v kamerah, ki so ga ščitile pred plačanci sudanskih oblasti v času, ki ga je preživel med uporniki.

Slika 22: ***Dar Fur*** **–** ***Vojna za vodo.***
(Vir: ovitek DVD-filma Dar Fur – Vojna za vodo.)

Od takrat Križnar nagovarja tiste, ki jim ni vseeno, da je Darfur treba opremiti z napravami za iskanje vode in video nadzorom. Domačinom je nujno treba pomagati ostati doma tako, da si bodo sami iskali fosilno vodo, ter jih povezati z ostalim človeštvom **s pomočjo medijev.**

Marca 2009 je s sredstvi, zbranimi na dobrodelnem koncertu slovenskih in afriških glasbenikov, kupil prvih pet kompletov video kamer, miniaturnih prenosnih računalnikov in satelitskih telefonov ter se ponovno ilegalno vrnil v Darfur. Skupaj s humanitarnim koordinatorjem darfurskih upornikov **Suleimanom Jammousom** je prostovoljce naučil snemati in pošiljati dokaze o tamkajšnjem nasilju medijem. Dva meseca kasneje je Suleiman Jammous prvič sporočil, da je na področjih, kjer imajo ljudje kamere, manj napadov na civilno prebivalstvo. Sudanska vlada je takemu prenosu dokazov o nasilju **nasprotovala in protestirala tudi v medijih,** zaradi česar pa se je o skritih video kamerah razvedelo po celotnem ozemlju Darfurja.

[22] Furi so prebivalci Darfurja.

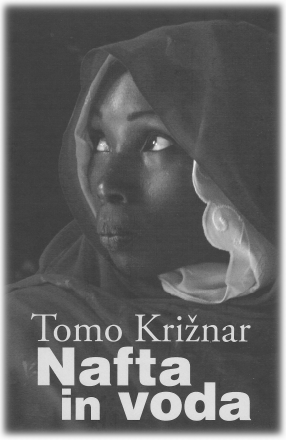
[23] Darfur je izključno v imenu filma Dar Fur – Vojna za vodo zapisan narazen (Dar Fur), ker je tak tudi originalen naslov Križnarjevega dokumentarnega filma.

Največjo humanitarno katastrofo – rano na telesu človeštva – Križnar poskuša narediti bolečo tako, da na vse načine po celem svetu išče podporo in sredstva za nakup video kamer ter vrtalnih naprav za iskanje vode tako v javnosti kot tudi med tistimi političnimi akterji, ki se zavedajo, da je tako imenovani **globalni terorizem le stranski produkt globalne brezbrižnosti.**

Na vse to Križnar opozarja tudi v svoji zadnji knjigi *Nafta in voda*. (Povzeto po: http://www.tomokriznar.com/slo/index.php?li=biografija.)

MALO DRUGAČNA OBNOVA KNJIŽEVNEGA DELA

V petek, 17. decembra 2010, je v Galeriji Dalí v Kranju potekala predstavitev nove knjige Toma Križnarja z naslovom *Nafta in voda*.

Slika 23: ***Nafta in voda.*** (Vir: Križnar, 2010, naslovnica.)

Predstavitev se je začela s kratkim posnetkom, v katerem vojak do smrti pretepe afriško dekle, nato pa je Križnar uvodoma pojasnil **nekaj dejstev o nastajanju knjige,** njeni vsebini in ideji na strnjen način, približno tako, kot je opisano na začetku knjige *Nafta in voda* v poglavju Pojasnilo: »Prispevki za to knjigo so nastajali **deset let.** Prva leta po moji zadnji knjigi *Nuba, čisti ljudje* (Ljubljana, 1999), sem skušal popisati izkušnje, ki sem jih bil deležen med prepričevanjem ljudi z močjo in vplivom v Evropi in Ameriki, naj **preprečijo iztrebljanje 'poslednjih Indijancev' v osrednjem Sudanu.**
Ko so bile največje pustolovščine leta 2003 skoraj končane in je kazalo, da se bo nova knjiga zaključila nadvse navdušeno, je kot strela z jasnega udaril v zavest svetovne skupnosti **nov upor afriških staroselcev v Sudanu,** takrat v provinci Darfur na zahodu.
Metastaze istega raka so se širile hitreje kot zavzemanje peščice aktivistov za to, da bi si človeštvo izrezalo bolno tkivo.
Zato sem bil vsa naslednja leta prej kot s pisanjem prezaposlen s produkcijo dokumentarnih filmov (Nuba − čisti ljudje, Nuba – ljudje z druge strani, Dar Fur – Vojna za vodo), ki imajo **zmožnost doseči več publike hitreje.** In s poskusi ustvarjanja potrebne kritične množice, ki bo sposobna ustaviti gospodarje vojn, da bodo nehali žrtvovati najbolj nedolžne na žrtvenikih sveta.
Metastaze so medtem povsem ponorele. Najbolj hitro se širijo povsod tam, kjer so naravni viri. Ubijajo vse, kar je naravno. **Iztrebljajo vse, kar je največ vredno.**
Da, v Sloveniji imamo čiste pitne vode in naravnega socialnega tkiva še dovolj. Ampak prav zato sem prepričan, da nam grozi isti rak, na katerega skušam opozoriti.
Namen tega pisanja je pritegniti še zdrave žive celice proč od izmišljenih igric na računalniških ekranih v resnični šov, ki se dogaja takoj onkraj organizirane omame, celostne pozabe, kolektivne apatije in vsesplošne depresije nihilizma …

Knjiga je namenjena bralcem pod petintrideset let, ki jim starejše generacije niso pustile nič od velike požrtije in imajo **največji motiv ukrepati**« (Križnar, 2010, stran 9).

Sledil je glavni del predstavitve, v katerem je Križnar interpretiral svoje najnovejše literarno delo:

*Lokalna afriška ljudstva se borijo za **kozarec vode,** kar je ena največjih humanitarnih katastrof doslej. Naftna bogastva pod afriškimi tlemi izkoriščajo naftne korporacije, ki lahko kupijo skoraj vsakogar. Vendar verjamem, da ne častimo vsi zlatega teleta, **verjamem, da se da nekaj narediti.***

To so neprijetne, a resnične pustolovske zgodbe.

*Med študijem ekonomije, tik pred diplomo in odhodom v vojsko, mi je nekaj še manjkalo, blodil sem naokoli, nato pa sem se odpravil v Afriko. Toda kako sem prišel ravno do Nubskih gora v osrednjem Sudanu in tam našel afriško ljudstvo Nuba? Najmočnejša ženska v zgodovini, **Leni Riefensthal,** ki sem jo tudi spoznal, upodablja perfekcijo. Ustvarila je fašizem, ustvarila je Hitlerja, po odsluženi zaporni kazni pa se je odpravila k Nubam. A kljub vsemu tega, kar so dosegli Nube, ona ni dosegla. Slika Leni Riefensthal skupaj z zmagovalcem slavnih nubskih rokoborb me je pognala v Nubske gore.*

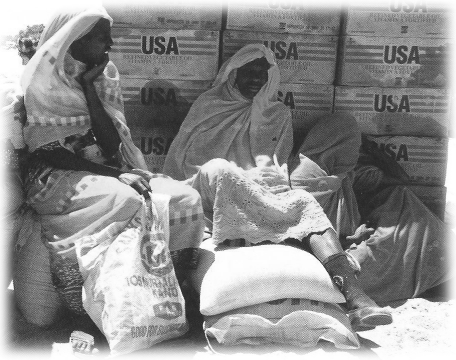

Slika 24: ***Leni Riefensthal in zmagovalec nubskih rokoborb.***
(Vir: Križnar, 2010, stran 14.)

*Leta 1979 sem **spoznal Nube,** do katerih sem pripotoval z oslom. Ljudstvo me je sprejelo z odprtimi rokami, takoj sem dobil svojo njivo, saj je tam zemlja od tistega, ki jo obdeluje.*
Narava je perfektna,** vse je popolno. In v tem sožitju z naravo mora človek nekaj dodati, saj ima posebno mesto v naravi. Zato Nube na svoji koži nosijo boleče vzorce. **Ljudje smo rojeni, da se prilagajamo in nekaj dodamo.

*Leta 1998 smo začeli **oblačiti Nube.** Katoliki so želeli, da Nube živijo dostojno, saj je zanje golo telo grešno. Tudi čaščenje narave Nubam ni bilo dovoljeno, ker katoliki zavračajo panteizem.*

Takrat ko smo mi oblačili staroselce, pa svet ni želel vedeti, da je ***pomoč ZDA Afriki le vaba.*** *V resnici so postavljali taborišča, dečke spreminjali v janičarje ter iz zraka in s tal napadali afriške prebivalce, ko so ti hodili po osnovna humanitarna sredstva. Vedeli so namreč, da za afriške starše hrana, ki jo je ZDA pošiljala v Afriko, pomeni, da bodo njihovi otroci preživeli in tako imeli možnost oditi iz Afrike v svet.*

Slika 25: ***Humanitarna pomoč ZDA Afriki je bila vaba.***
(Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

Zadnjih 40 let je v Sahelu padlo ***trideset odstotkov manj padavin kot običajno*** *in ljudje so panični. Namesto da bi iskala rešitev, se* ***arabska in afriška plemena spopadajo,*** *to pa* ***izkoriščata arabska in ameriška vlada,*** *ki sta vojno za vodo spremenili v vojno za nafto po načelu »Skregaj in vladal boš!« Gospodarji vojne so dijaki, študentje in profesorji, ki verjamejo, da se pobijajo za svojo vodo. Sam sem tri mesece preživel med vojaki in begunci, ki so talci vladnih in uporniških sil. Dva milijona in pol jih je, niso pa čisto nič drugega kot žrtve kanibalov.*

Ljudstva, živeča v Sudanu, so obkrožena z arabsko vojsko, zato se morajo afriška ljudstva braniti, saj so naftne korporacije pod afriškimi tlemi odkrile zaloge nafte. Mi smo se že večkrat uprli za pravico biti domorodec, pomagala pa je že tudi ameriška vojska z G. W. Bushem na čelu. Američani so se zavedali, da bodo s tem dobili večje možnosti za pridobitev nafte, ki se nahaja pod afriškimi tlemi.
Nube smo kasneje ***uspeli zaščititi.*** *Za mir so si prizadevali novozelandski, avstralski, ameriški in evropski strokovnjaki, ki so ga tudi dosegli, saj je tujce zanimala zgolj nafta.*
Afričani so žrtve vsega sveta *– Kitajska in Rusija izkoriščata nafto v zameno za orožje, ZDA pa služi s taborišči in dobavo hrane, za kar dobiva petnajst odstotkov več nafte. Konec vojne zanje pomeni konec dobička.*
Svet se razvija in z njim tudi ukane. ***Humanitarne organizacije gledajo na svoje interese;*** *so podaljšana roka zarot in političnih spletk. Zato jim ne zaupam in nisem humanitarec, temveč* ***vohun, ki verjame v ljudi.*** *Vsak ima v sebi nekaj dobrega. Moralno in etično je Afrika propadla, vendar so ljudje še tam, zato je to še toliko večji izziv za pomoč.*

Leta 2003 se je generacija problemov ene največjih humanitarnih katastrof v zgodovini človeštva – genocida, kompleksnega in učinkovitega iztrebljanja ljudi – od Nubskih gora ***razširila vse do Darfurja,*** *kjer se je začela* ***vojna za vodo.***

*Pomanjkanje vode je vedno večje in kmalu življenje v puščavi ne bo več mogoče. Sahara se širi, ljudje pa ne morejo nikamor. Edina možnost je prehoditi Saharo in čez Sredozemlje priti pod Alpe. In čeprav je za Afričane puščava kot ležišče na hrbtu Boga (»S peskom v očeh smo se rodili, s peskom v očeh želimo umreti,« pravijo), sedaj počnejo točno to – **prihajajo v Evropo** – če to hočemo ali ne. Zato je bolje, da jim pomagamo.*

Slika 26: *Furi.*
(Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

V osrčju Darfurja je namreč veliko vode, tam raste vse in to ljudje vedo, zato to tudi varujejo. Čuvaji se imenujejo Furi, saj Darfur pomeni 'domovina Furov'.
*Darfur je trenutno **največje območje črpanja vode,** pri čemer uporabljajo vrtalne naprave. To je ena izmed rešitev za pomoč prebivalcem stare celine. V filmu Dar Fur – Vojna za vodo sva z Majo Weiss poskušala predstaviti resnico o vojni za vodo, ki se je začela v Sahelu, tujci pa so jo zavoljo svojih interesov spremenili v **vojno za nafto.***

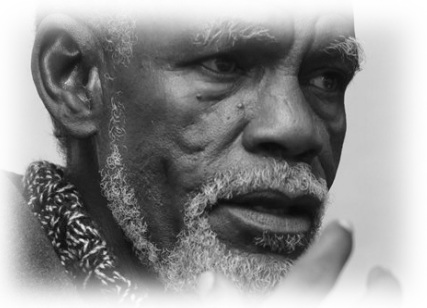
*Leta 2004 se je Slovenija pod vodstvom pokojnega predsednika Janeza Drnovška **priključila organizaciji NATO.***

Slika 27: *Tomo Križnar in Janez Drnovšek.*
(Vir: Križnar, 2010, stran 209.)

*Drnovšek se je bil po ogledu našega filma Nuba – ljudje z druge strani pripravljen zavzeti za to, da se genocid v Nubskih gorah konča. Tamkajšnje razmere, prikazane v filmu, so ga zelo presunile, in žal mu je bilo, da je nad afriške študente pošiljal tanke. **Spremenil je svoja načela in vrednote.** Od takrat naprej sva se zelo ujela.*
*Drnovšku so takrat očitali, da več pomoči namenja Afričanom kot prebivalcem svoje države. Mi smo razvajeni – **v Afriki so veliko hujši reveži kot pri nas,** najbolj pa nastradajo ženske. Včasih so lahko žensko posilili, ugrabili otroka, vse so lahko počeli, le ubijati niso smeli. Danes pa se dogaja prav to – ubijajo nedolžne ženske in otroke. **Posilstvo uporabljajo kot metodo iztrebljanja,** saj vse ženske zbežijo. Ženske morajo biti zaščitene. Za žensko in otroke je treba dati življenje!*

Leta 2006 sem se spoprijateljil s Suleimanom Jammousom, humanitarnim koordinatorjem največje skupine darfurskih upornikov. Suleiman je musliman, oblečen v bela oblačila, ki nima orožja. ***Je optimist, ki verjame, da je na pravi poti.*** *Mene so o tem vedno obdajali dvomi, še vedno me, vendar mi Suleiman pomaga, da se jih znebim. Večkrat je bil zaprt, enkrat tudi skupaj z mano, ki sem vedel preveč in videl, kaj uporniki počnejo sami s sabo.*

Slika 28: ***Suleiman Jammous.***
(Vir: http://www.siol.net/svet/aktualno/2010/05/libnik_jammous_slovenci_v_eu_storijo_najvec_za_darfur.aspx.)

Novembra letos je Suleiman prišel v Naklo in še vedno je tu, ker je v Afriki prenevarno. Arabska vojska zmaguje, ***Sudan in Čad pa si izmenjujeta upornike*** *– jaz naj bi bil sudanski upornik – naša ekipa pa ščiti civiliste. Pa ne zato, da bi nakradli nafto za Slovenijo.*

Dobili smo tudi novega akterja, ***Klemena Miheliča,*** *ki je ustanovil* ***organizacijo H. O. P. E.*** *in preko nje kupil vrtalne naprave za črpanje vode. Za ustavitev iztrebljanja Afričanov smo se domislili tudi majhnih vohunskih kamer različnih oblik, ki jih ženske skrivajo na sebi. Teh kamer se posiljevalci in morilci bojijo, saj se zavedajo, da jih posnetki lahko razkrinkajo.*
Tri tedne nazaj so nam afriške učiteljice sporočile, da kamere delujejo, saj je posilstev občutno manj, zato kamere promoviramo po vseh deželah. ***Ni res, da nič ne moremo!*** *Civilizacija tistih, ki častijo zlato tele, je mrtva, zasejali so smrt, zdaj pa se jim vse podira.* ***Sožitje*** *– to je tisto, kar sem se naučil pri Nubah. To je to.*

V ZDA ***Mia Farrow*** *promovira vrtalne naprave in kamere. Občudujem jo. To je baba! Svetnice ne nastajajo v predsedniških palačah. George Clooney pa ima večjo moč od papeža – po pokolu v Ruandi je šel tja, česar papež ni storil.*

Za ustavitev iztrebljanja Afričanov obstaja ***še ena rešitev – internet.*** *Internetna antena preko satelita omogoča prenos vohunskih posnetkov na sodišče in do nas, da lahko vidimo, kaj se v Afriki zares dogaja. In ravno tega korporacije nočejo, zato glavni mediji o tem ne poročajo. Raje ustvarjajo umetno percepcijo sveta, mi pa* ***živimo v cenzuri.*** *Toda ali je prav, da gledate posnetke, če ne reagirate? Če reagirate, potem ja.*

Slika 29: ***Živimo v cenzuri!***
(Vir: Križnar, 2010, stran 32.)

*Ena izmed rešitev je tudi **človekoljubje**, ker ima izkušnje z vojnami in nasiljem.*
»Križnarjeve zamisli so neuresničljive, nič ne moremo …« je izjavil predsednik Danilo Türk. ***Zato verjamem, da moramo mi nekaj narediti, ker politiki ne bodo.***

*Januarja 2011 napovedujejo **začetek vojne med severom in jugom Sudana.** Takrat bo namreč potekal **referendum o samostojnosti Južnega Sudana,** česar pa Severni Sudan zagotovo ne bo dopustil, saj bi to zanj pomenilo izgubo ogromnih zalog nafte, ki jih ima pod sabo južni del, s tem pa posledično tudi izgubo oblasti.*
*Zato bomo v torek, 21. decembra 2010, profesorje in politike stisnili v kot. Dve uri bodo poslušali, vse jim bomo pokazali in vse bomo posneli. To pa zato, **ker vojne ne sme biti!** Ne smemo jim dovoliti, da korporacije izkoristijo konflikte med Afričani in Arabci za novo vojno na hrbtih sužnjev. To je fevdalno vladanje korporacij. To je teorija zarot.* Križnar se je obrnil proti občinstvu, kot bi bile naslednje besede namenjene poslušalcem: *Ljudi je preveč. Kaj bomo z vami? Vas bomo hranili?*

Če Bogu kaj manjka, bomo mi to dodali. Če bomo pri tem tepeni, bomo pa videli. (Vir: Križnar, 2010, predstavitev knjige *Nafta in Voda*.)

Slika 30: ***Vojne ne sme biti!***
(Vir: Križnar, 2010, neoznačena stran.)

INTERVJU S TOMOM KRIŽNARJEM

Po končani predstavitvi sem s Tomom Križnarjem naredila intervju, ki se je nato razvil v polurni pogovor.

Med predstavitvijo, predvsem kadar ste govorili o Nubah, sem dobila občutek, da je eden vaših glavnih ciljev ovreči negativne stereotipe, ki že kar dolgo zaznamujejo Afriko.
Seveda. Tam je življenje drugačno, ljudje živijo v sožitju z naravo. Kljub vsem grozotam, ki jih doživljajo, so polni vere in energije, njihova duhovnost pa je na tako visoki stopnji, da je mi verjetno nikoli ne bomo dosegli.

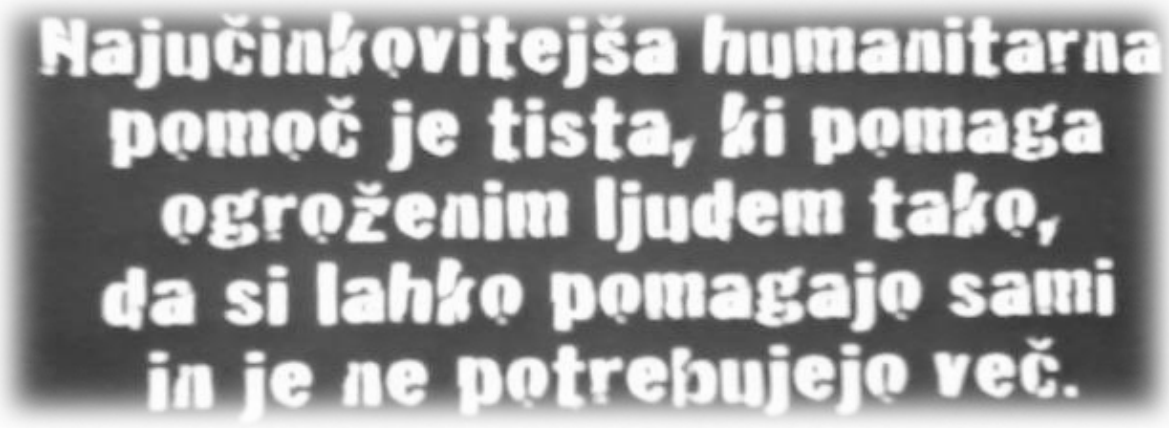
Torej bi moral vsak od nas odpotovati v Afriko, da bi spoznal afriško življenje, kakršno je v resnici, in uvidel, da so stereotipi popolnoma napačni?
Ja. Mediji nam ne pokažejo vsega, kar je razumljivo, saj morajo tudi oni nekaj zaslužiti. Ampak vseeno – živimo v cenzuri, kar ni prav. Ko enkrat izkusiš sožitje z naravo, v katerem živijo afriški staroselci, spoznaš, da je narava perfektna, popolna in da je vredno živeti.

Je še kakšen način, da Afriko osvobodimo stereotipov? Vi, tako kot Sonja Porle in Zvone Šeruga, popisujete svoje izkušnje s črne celine in se s tem med drugim borite tudi proti stereotipom.
Ljudem je treba najprej 'odpreti glave', spoznati morajo razmere iz prve roke, zato je nujno, da berejo knjige, v katerih so zapisane resnične stvari, in gledajo dokumentarce, kot je Dar Fur – Vojna za vodo, četudi prikazujejo še tako krute razmere. Mediji prikrivajo, mi razkrivamo.

Kaj pa humanitarne organizacije? Veliko ljudi želi pomagati Afriki, zato preko spleta in humanitarnih organizacij tja pošiljajo različna materialna sredstva, pa tudi televizijskih oglasov za pomoč preko SMS-sporočil, s katerimi darujemo en evro ali več, je ogromno. Ali res vsa ta poslana sredstva pridejo v roke tistim, ki potrebujejo pomoč? Tudi sami ste izjavili, da humanitarne organizacije skrbijo za lastne interese in so podaljšana roka zarot in spletk, zato jim ne zaupate.
Res je, vendar ne smemo vseh humanitarnih organizacij metati v isti koš. Obstajajo humanitarne organizacije, ki dobronamernost ljudi izkoriščajo za svoj dobiček, vendar pa je nekaj organizacij tudi takih, ki poskrbijo, da vsa humanitarna sredstva, poslana v Afriko, pridejo točno do tistih ljudi, ki jim je pomoč namenjena.

Kako torej lahko preko humanitarnih organizacij brez kakršnih koli tveganj, da sredstva ne bi prišla do pomoči potrebnih ljudi, pomagamo prebivalcem stare celine?

Zaupam edino sebi in stvarem, pri katerih sodelujem. Humanitarna sredstva, ki vedno pridejo do tistih, ki potrebujejo pomoč, so sredstva, poslana preko naše humanitarne ustanove H. O. P. E. za pomoč Darfurju, ki jo je ustanovil moj prijatelj in akter Klemen Mihelič.

Slika 31: ***Najboljša humanitarna pomoč.***
(Vir: prospekt organizacije H. O. P. E.)

INTERPRETACIJA KNJIŽEVNEGA DELA

Iz Križnarjevega govora na predstavitvi njegove nove knjige *Nafta in voda* ter iz zgornjega, čeprav kratkega intervjuja, je razvidno, da Tomo Križnar v svojih delih **ne podpira stereotipov,** ki že dolga leta označujejo afriško celino, temveč **opisuje le lastne izkušnje,** ki jih je v Afriki doživel kot popotnik, aktivist in Drnovškov posebni odposlanec.
Križnar želi ljudem predstaviti staro celino in njene prebivalce takšne, kot v resnici so, in ne takšne, kakršne nam prikazujejo mediji. Svoje trditve, zapisane v knjigah, podpre tudi s fotografijami, s tem pa bralcu omogoči boljšo, lažjo, predvsem pa realno predstavo o Afriki, njenih prebivalcih in njihovem načinu življenja. S tem si avtor knjige *Nafta in voda* prizadeva na verodostojen način izničiti stereotipe, s katerimi je zaznamovana črna celina, in kot pravi sam 'ljudem odpreti glave' oziroma jih **ozavestiti,** da ne bi več živeli v cenzuri.

Križnar je v svojem predstavitvenem govoru med drugim podal tudi jasen odgovor na vprašanje, ki sem si ga zastavila: »Ali je Afrika zgolj stereotipno zaznamovana z revščino, trpljenjem in umiranjem?« Da, **staro celino revščina, trpljenje in umiranje zaznamujejo le zaradi predsodkov.** Za nas so Afričani materialno revni, vendar pa sami tega ne jemljejo kot nekaj slabega, saj so se naučili preživeti in živeti s tem, kar imajo. Ker živijo v sožitju z naravo, sta trpljenje in umiranje zanje nekaj naravnega – tako pač mora biti. Nataliteta je v Afriki višja kot pri nas, prav tako pa tudi mortaliteta, saj se prepuščajo volji narave. Kar jim narava da, sprejmejo, in kar želi v zameno, ji pustijo, da vzame. V resnici so Afričani najbogatejši ljudje vsega sveta. Njihovo bogastvo sta **skromnost in visoka stopnja duhovnosti,** na katero se povzpnejo le tisti, ki so zmožni živeti v sožitju z naravo.

V svojem delu je Križnar **pri opisovanju dogajanja povsem objektiven,** subjektivnost pa se pojavi, kadar popiše svoje razmišljanje in občutke. Vendar kljub temu te **lirske refleksije ne vplivajo na objektivnost** pri opisu dogodkov in navedbi dejstev:
»Ko poslušam tipke iz slonovine na starem klavirju, slišim žalostno trobljenje afriških slonov. Ko gledam razkošne palače v prestolnici Evropske unije, včasih med pozlato zagledam umirajoče obraze deset milijonov pobitih Kongožanov med kavčukovo mrzlico na začetku dobe avtomobilizma. Ko gledam udobne široke ekrane računalnikov, vidim nadaljnjih deset milijonov žrtev pohlepa po koltanu v Kongu danes. Ko gledam skrbno urejene gospe, vidim noje – plemenite ptice, ki so morale umreti, da so se neumne, sebične kure v Evropi lahko kitile s tujim perjem. Ko se peljem z avtom, včasih med brnenjem motorja zaslišim krike na smrt obsojenih otrok. Ko odprem pipo, med curki vode vsake toliko prepoznam kri pobitih žena v vojni za vodo, ki prihaja tudi na sončno stran dobro namočenih Alp …
Ne prve ne druge svetovne vojne za kolonije naši bližnji predniki niso ustavili.
Nasprotno, spopadli so se še sami med sabo.

Še je čas. Še lahko preprečimo širjenje metastaz istega raka. Še lahko pomagamo preživeti nedolžnim na žrtveniku sveta, preden na njem končajo **naši otroci**« (Križnar, 2010, stran 466).

Tudi o humanitarnih organizacijah in njihovi pomoči zapostavljenim ljudem je Križnar veliko povedal tako med predstavitvijo knjige kot v poznejšem intervjuju. **Niso vse humanitarne organizacije oderuške, prav tako pa niso vse vredne zaupanja.** Križnar je tudi zagotovil, da preko humanitarne ustanove H. O. P. E., katere del je tudi sam, vsa poslana sredstva prispejo do ljudi, ki jih potrebujejo.
Proti koncu knjige kot primer nezanesljive humanitarne akcije zapiše naslednje:
»Da, kam je šla pomoč, ki smo jo zbrali spomladi leta 2006 v akciji Svet za Darfur?
Slovenski Unicef, Rdeči križ in Karitas, ki so v imenu pokojnega slovenskega predsednika dr. Janeza Drnovška zbirali donacije, pravijo, da so sredstva že poleti 2006 poslali svojim štabom v Evropi in Ameriki.
Starešine v taborišču beguncev Hamibija v Zahodnem Darfurju, kamor naj bi po poročanju medijev bila poslana pomoč, trdijo, da **ni prispelo še nič od zbranega** v največji slovenski človekoljubni akciji.
Sam humanitarni koordinator darfurskih upornikov Suleiman Jammous pravi, da vsemu široko zastavljenemu poizvedovanju navkljub ne more odkriti, kam je šlo več kot dva milijona evrov, ki so jih v času iniciative slovenskega predsednika dr. Janeza Drnovška zbrali občutljivi in odgovorni ljudje v Sloveniji in po vsem svetu.
Tisti, ki smo zaupali, da bo v akciji Svet za Darfur končno enkrat drugače, smo bili še enkrat **zlorabljeni.**
Nič ni bilo drugače.
Naše prispevke so štabi mednarodnega humanitarnega posla uporabili za financiranje svojih projektov nekje drugje« (Križnar, 2010, strani 465 in 466).

Temu sledi še kratek opis humanitarne ustanove H. O. P. E., v katerem zagotovi, da je **H. O. P. E. verodostojna humanitarna ustanova:**
»Klemen Mihelič je po vrnitvi iz Darfurja ustanovil novo, povsem drugačno človekoljubno organizacijo, ki jo je s somišljeniki imenoval H. O. P. E. (Humanitarian Organisation for People around Earth). Drugačno v tem, da v tej organizaciji **nihče ne služi, ne prejema plače, niti se ne okorišča na kakršen koli drug način.** To je organizacija, ki jo napajajo, ohranjajo in spodbujajo prizadetost nad razmerami, jeza nad institucijami, ki ne delujejo, in frustracije zaradi nemoči, vsesplošne apatije in kolektivne depresije.
Vsi prispevki do zadnjega centa so namenjeni namestitvi video nadzora z video kamerami po žrtvenikih v Darfurju in Nubskih gorah in oskrbi z mobilnimi vrtalnimi napravami za iskanje vode v Darfurju.

Donatorjem je zagotovljena **popolna transparentnost in pregled nad zbranimi prispevki in nakupi.** Vsak donator v poročilu na www.hope.si lahko vidi svoje nakazilo tisti trenutek, ko ga nakaže. Na ta način imajo prvič pregled nad zbranimi sredstvi tudi končni koristniki v Darfurju.
Organizacija se zavezuje, da bo v primeru, če akcija ne bo uspela, **vrnila vsa zbrana sredstva. No, pa je le lahko drugače**« (Križnar, 2010, stran 467).

ZAKLJUČEK

SKLEPNA RAZPRAVA IN POTRDITEV OZIROMA OVRŽENJE HIPOTEZ

Sonja Porle, Zvone Šeruga, Pedro Opeka in Tomo Križnar v obravnavanih književnih delih **ne stereotipizirajo** afriške celine in njenih prebivalcev, temveč **opisujejo le lastne izkušnje** svojih popotovanj na staro celino, ki se občasno prepletajo z meditativnimi, filozofskimi in duhovnimi elementi. Vendar pa produkti njihovega razmišljanja niso stereotipi, vsekakor pa ta **subjektivnost vpliva na objektivno prikazovanje Afrike in Afričanov.**

Sonja Porle nam kljub vsej bedi, ki ji je priča, staro celino predstavi **zelo pozitivno,** kot deželo s številnimi naravnimi danostmi, Afričane pa kot pokončne in nasmejane ljudi, čeprav je v enem izmed intervjujev priznala, da ni zapisala vsega, kar je doživela, marsikaj pa je interpretirala po svoje. Nezapisano bi nam torej mogoče – ne nujno – **razkrilo tudi kakšno trpko izkušnjo** avtoričinega popotovanja po črni celini.

Pri opisovanju stare celine **več objektivnosti** kot Porletova pokaže **Zvone Šeruga,** ki je vzljubil Afriko, vendar pa nam posreduje **tudi grenke lastnosti** stare celine in njenih prebivalcev. Na poti so ju z ženo Romano okradli, potoval je po izredno slabo urejenih prometnih poteh, videl je popolnoma obubožane ljudi in divjake, ki v dokaj urejenem naselju zganjajo nered, ki ga ni več mogoče tolerirati, vendar pa se je z mnogimi Afričani spoprijateljil. Poleg tega ga **privlači čudovita afriška pokrajina,** zato se vedno znova vrača nazaj v afriško deželo, v kateri je, kot pravi sam, nekaj domačega.

Podobno kot Šeruga tudi **Pedro Opeka** vsakdanje dogajanje na Madagaskarju prikazuje **zelo objektivno**, malce pristranski je morda le v **globokem sočutju do ubogih,** saj je bil priča krutim razmeram, v katerih so živeli, preden so jih preselili v vasi Akamasoe.

Še več sočutja in subjektivnosti najdemo pri **Tomu Križnarju,** ki je zgrožen nad afriškimi žrtvami globalne brezbrižnosti in navdušen nad visoko duhovno stopnjo Nub ter njihovega sožitja z naravo, ki ga v Evropi nikoli ni občutil.

Pri vseh popotnikih je **subjektivnost prisotna,** najbolj pri Porletovi in Križnarju, malo manj pa pri Opeki in Šerugi. Pristranskost se pri posameznih avtorjih **malo razlikuje** (nekje jo najdemo v navdušenju nad staro celino, drugje v sočutju do afriških prebivalcev), vendar pa se **povsod kaže v refleksijah** – Sonja Porle razmišlja o kruti preteklosti Afrike in zato občuduje njene pokončne prebivalce, Zvone Šeruga ob prizorih revščine ugotavlja, da so morda zanjo krivi tudi Afričani sami, Pedro Opeka premišljuje o vzrokih za revščino in je zgrožen nad

brezbrižnostjo sveta, Tomo Križnar pa razmišlja o nizkotnosti naftnih korporacij, ki pod krinko humanitarne pomoči izkoriščajo naftne zaloge pod afriškimi tlemi.

Revščino v svojih delih **omenjajo vsi avtorji,** torej iz tega lahko razberemo, ali je Afrika res zgolj stereotipno zaznamovana z revščino. Iz prebranega je razvidno, da je Afrika – razen izjem – **materialno revna dežela, vendar duhovno bogata.** To izpričujeta pokončnost in poštenost afriških prebivalcev kljub kruti preteklost, ki ji nekaj besed nameni Sonja Porle, zmožnost prenašanja bolečine ob bičanju, ki ga opiše Zvone Šeruga, vztrajnost v boju proti revščini, o kateri piše Pedro Opeka, in visoka duhovna raven ter sožitje z naravo, nad katerima je navdušen Tomo Križnar. Afrika je resda revna v gmotnem smislu, vendar pa je obogatena s sožitjem duha in telesa.

Da bi staro celino rešili tudi materialnega pomanjkanja, ljudje v Afriko pošiljajo različna sredstva preko različnih humanitarnih organizacij. Ob tolikšni količini finančnih prispevkov pa ni pomanjkanje nič manjše, vsaj tako se zdi. Zato se marsikdo vpraša, **ali poslano vedno pride do ubogega,** ki mu je pomoč namenjena. Odgovor na to nam v svojem delu *Nafta in voda* konkretno poda **le Tomo Križnar,** ostali avtorji o dobrodelnih organizacijah skoraj ne razpravljajo. Križnar pa sicer ne obtožuje humanitarnih organizacij, vendar jasno pove, da se **nekatere dobrodelne organizacije okoriščajo z dobrodelnimi prispevki,** kot se je to očitno zgodilo pri dobrodelni akciji Svet za Darfur, katere humanitarni prispevki niso nikoli prišli do obubožanih, ki jim je bila pomoč namenjena.

Na podlagi zgornje razprave lahko hipoteze potrdimo oziroma ovržemo.

Prva hipoteza – *Negativni stereotipi o afriški celini so prisotni tudi v literarnih delih obravnavanih slovenskih avtorjev.* – je **ovržena.**

Druga hipoteza – *Avtorjevo doživljanje popotovanja po Afriki vpliva na objektivno opisovanje črne celine in njenih prebivalcev. Ta subjektivnost se med avtorji razlikuje, povsod pa se kaže v refleksijah*. – je **potrjena.**

Tretja hipoteza – *Afrika je zgolj stereotipno zaznamovana z revščino.* – je **deloma potrjena** (duhovna revščina) in **deloma ovržena** (materialna revščina).

Četrta, zadnja hipoteza – *Denar in druga sredstva za pomoč najrevnejšim afriškim prebivalcem, poslana preko različnih humanitarnih organizacij, ne prispejo vedno tja, kamor so namenjena – k ubogemu, ki jih resnično potrebuje.* – pa je prav tako **potrjena.**

SKLEPNI DEL

Nekdo je nekoč izjavil, da »Ivan Cankar ni imel pojma«. Po začudenem in neodobravajočem odzivu poslušalcev je dodal: »O tem, kar piše v spremni besedi.«
Se strinjate z njim? Jaz se.
Ker nisem Sonja Porle ali Zvone Šeruga, niti ne Pedro Opeka, kaj šele Tomo Križnar, je jasno, da so zapisane interpretacije njihovih del v tej raziskovalni nalogi zgolj moje lastne razlage prebranega, kar pomeni, da je povsem sprejemljivo, morda celo zaželeno, da se z napisanim ne strinjate povsem. Nihče – razen avtorjev samih – ne more vedeti, kaj so želeli sporočiti s svojimi književnimi deli. Nihče ne more trditi, da je vse, kar so zapisali, popolnoma verodostojno, niti sami avtorji ne – tudi oni lahko lažejo. Vendar pa le oni vedo, zakaj so zapisali ravno to, kar sedaj beremo. In prav je tako.
Zato je tudi prav, da vsak bralec prebrano razume po svoje in si oblikuje svoje interpretacije. Tako bo verjetno dobil najkvalitetnejše odgovore na vprašanja, zastavljena v uvodu – če jih išče, seveda.

VIRI IN LITERATURA

- **LITERATURA:**

  - *Enciklopedija Slovenije*: 2. zvezek: Ce–Ed. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1988.
  - Kompare, A. et al. *Psihologija:* spoznanja in dileme. Učbenik za psihologijo v 4. letniku gimnazijskega izobraževanja. 1. izdaja, 1. natis. Ljubljana: DZS, 2006. ISBN 86-341-4041-5.
  - Kos, J. in Virk, T. *Svet književnosti 2.* 5. natis. Maribor: Obzorja, 2009. ISBN 978--961-230-217-7.
  - Križnar, T. *Nafta in voda.* Ljubljana: samozaložba, 2010. ISBN 978-961-90034-7-3.
  - Opeka, P. *Dnevnik spopada:* misijonar na Madagaskarju. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2008. ISBN 978-961-218-759-0.
  - Opeka, P. *Izključenost in solidarnost.* Posebni odtis iz revije Zvon (2009, letnik XII, številka 5/6). Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2010. ISBN 978-961-218-869-6.
  - Porle, S. *Črni angel, varuh moj.* 1. ponatis. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2007. Zbirka Žepnice. (Iz)brano leposlovje. ISBN 978-961-231-651-8.
  - Šeruga, Z. *Nazaj v Afriko:* Ljubljana – Nairobi. Z motorjem! Ljubljana: samozaložba, 2007. ISBN 978-961-90065-6-6.

- **USTNA VIRA:**

  - Križnar, T. Intervju s Tomom Križnarjem. Kranj: 2010.
  - Križnar, T. Zapiski s predstavitve knjige *Nafta in voda.* Kranj: 2010.

- **SPLETNI VIRI:**

  - Milek, V. Moja domovina je rumba iz Konga. *Delo: sobotna priloga* (online). Ljubljana: Delo, 8. maj 2004. Citirano 15. december 2010. Dostopno na internetnem naslovu: http://www.zrss.si/pdf/SLO_intervju%20porle.pdf.
  - Zupan Sosič, A. Potovati, Potovati! Najnovejši slovenski potopisni roman. *Simpozij Obdobja 21:* Slovenski roman (online). Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, 14. februar 2011. Citirano 2. december 2011. Dostopno na internetnem naslovu: http://www.centerslo.net/files/File/simpozij/sim21/zupan-sosic.pdf.
  - http://sl.wikipedia.org/wiki/Potopis. [2. december 2010.]
  - http://www.erevija.com/novica/26147/Zvonetova-Afrika. [25. januar 2011.]
  - http://www.expressafrica.com/?p=556. [15. december 2010.]
  - http://www.knjigarna-beletrina.com/avtorji/sonja-porle/1298. [15. december 2010.]
  - http://www.playboy.si/branje/intervju/tomo-kriznar/galerija/tomo-kriznar-4/. [19. februar 2011.]
  - http://www.siol.net/svet/aktualno/2010/05/libnik_jammous_slovenci_v_eu_storijo_najvec_za_darfur.aspx. [19. februar 2011.]
  - http://www.taringa.net/posts/info/2116489/Argentino-que-salva-de-la-pobreza-a-miles-de-africanos.html**.** [2. februar 2011.]
  - http://www.tomokriznar.com/slo/index.php?li=biografija. [19. februar 2011.]
  - http://www.zvoneseruga.com/avtor.html. [25. januar 2011.]
  - http://www.zvoneseruga.com/knjige.html. [25. januar 2011.]

- **DRUGA VIRA**

  - Ovitek DVD-filma Dar Fur – Vojna za vodo.
  - Prospekt humanitarne organizacije H. O. P. E.